

10. EI IHAN TAVALLISIA TARINOITA

ISISTÄ POJISTA JA URHEILUSTA

Ei ihan tavallinen tulkinta

Vaikka tämän kirjoituksen pääosissa näyttelevät ne 23 nuorta miestä, jotka antoivat minulle kirjoituksensa aiheesta Isä & poika & urheilu, niin lukijan on hyvä tuntea myös sivuosien esittäjät, tuottajat ja koko se muu henkilökunta, joka on tehnyt tästä esityksestä sellaisen kuin se tässä nyt on. Sivuosissa ovat ne teoriat ja metodit, joita on viime vuosien aikana käytetty tutkittaessa ihmisten kokemuksia, erilaisia kirjoitelmia ja niille annettuja merkityksiä. Sivuosassa tai sivujuonena kuljetetaan prosessia, jonka on tarkoitus olla sekä esimerkki että kommentti tutkimusprosessista, jossa erilaisia metodisia ratkaisuja niiden vahvuuksineen ja heikkouksineen kuljetetaan pääjuonen mukana.

Tuottajina tässä projektissa eivät ole vain sen taloudellisesta puolesta vastanneet tahot, vaan koko se sosiokulttuurinen konteksti, jossa tällainen tulkinta voi syntyä. Tämä työ ei ole syntynyt vain akateemisen maailman tuotantoehtojen sisällä, vaan sillä on sidoksensa kirjoittajan monenlaisten kvasiakateemisten projektien kautta niin mies- kuin tasa-arvotyöhön, liikuntakulttuurin kehittämiseen kuin omaan isyyteenkin, mikä tulee näkymään riveiltä ja rivien välistä myös tässä työssä. Näinhän elokuvien tai kaunokirjallisuuden tuottajatkin nykyään vaikuttavat lopulliseen tuotokseen: ulospäin hienovaraisesti, vaikka studiolla tai työpajalla olisi koviakin näkemyksellisiä ristiriitoja. Tässä en haluakaan vetää mukaan sitä laajaa tuottajaporukkaa, joista osaan identifioidun, kun taas toisiin suhtaudun varauksellisesti tai jopa kielteisesti. Tarkka lukija kyllä tietää, mihin tahoihin kulloinkin viittaa.

Henkilökuntaan tunnen kuuluvani itsekin, olenhan vain kirjannut ylös tässä kuvattavan kertomuksen. Mukanani lavasteissa ja kulissien takana omien tulkintojensa kanssa ovat olleet varsinkin Isät & pojat & urheilu –projektin tutkijat Martti Silvennoinen, Mikko Innanen, Tommi Kotanen ja Andrew Sparkes tärkeimpinä. Ilman tämän henkilökunnan aiemmin tekemään työtä en olisi tässä

esitettävää tarinaa pystynyt kirjoittamaan, onhan se jatkoa, kommentointia, yhteenvedoa tai ainakin omaa tarinaani jo moneen kertaan läpikäydystä aiheesta (vrt. Silvennoinen, Tiihonen, Innanen 1997, Innanen 1998 & 1999, Kotanen 1998).

Tarinan juoni lähtee liikkeelle lyhyellä kuvauksella Isät & pojat & urheilu –projektista ja sen suhteesta tähän aineistoon. Tämän jälkeen tutustutan lukijan päähenkilöideni taustoihin, joiden avulla hän voi orientoitua siihen kulttuuriseen maisemaan, missä itse tarinat tapahtuvat. Yritän samalla näyttää, miten vaikeaa on yksinkertaisenkin kyselyn tulkinta ja miten kömpelöä on sen korrekti esittäminen. Tästä siirryn pikkuhiljaa tarinoiden analysointiin pienen välinäytöksen kautta, jossa yritän löytää siltaa ns. määrällisen ja ns. laadullisen aineiston analyysin välille. Pidän näitä toisiaan täydentävinä, vaikka tutkijan on syytä olla hyvin tarkka siitä, ettei lähde liiaksi mukaan siihen peliin, jossa ennalta asetetut kysymykset alkavat ohjata tulkintaa pelkiksi asenne- tai mielipidevastauksiksi ja niiden välisiksi suhteiksi. Päähenkilöt saattavat siinä leikissä kadota kulisseihin ja poliittiset sloganit tyyliin – ”isä ei sovi poikansa valmentajaksi” - voivat nousta katsojien huulille, vaikka oikeampi tulkinta vaatisi päähenkilöiden tarkempaa kuulemistä ja kokonaisuuden ymmärtämistä.

Nostankin jatkossa tarinan tähdet paremmin esiin ja annan heidän äänensä kuulua niin hyvin, että lukija voi melkein tuntea olevansa osa tuota poikajoukkoa. En kuitenkaan unohda tarinan sivuosan esittäjiä missään vaiheessa: teoreettiset näkökulmat täydentävät ja muokkaavat tulkintaa niin, että lukija saa ehkä yllätyksekseenkin huomata, että samat repliikit kuulostavat aivan toisenlaisilta, kun ne asetetaan osaksi toista yhtä mahdollista ellei mahdollisempaakin juonta. Pienikin tarina voi aueta isoksi tulkinnaksi, kun sitä katsoo oikeasta kuvakulmasta.

Kyse ei kuitenkaan ole vain yksittäisistä tarinoista, vaan pojat kertovat yksilöinäkin samankaltaisista kokemuksista, yhdessä eletyistä hetkistä ja tunnetuista tarinoista. Juoni kääntyykin tutkimaan näitä ryhmän sisäisiä samankaltaisuuksia ja eroja sekä kysymään, miksi ja miten erilaiset yksilölliset juonet liittyvät tai ovat liittymättä toisiinsa. Ja mitä ne kertovat juuri tässä ympäristössä isyydestä ja urheilusta. Näiden keskeisteemojen käsittelyssä tarinoita käännellään erilaisiin asentoihin, jotta pojan, isän ja kulttuurin erilaiset perspektiivit tulisivat lukijalle tutuiksi. Myös hankauspisteitä, kriisin kohtia sekä isän ja pojan välille syntyvää

tunnesidosta analysoidaan herkistyneenä.

Lopuksi palataan vielä pohtimaan tämän kirjoittajan omia intentioita ja oppimisen paikkoja sekä suhdetta aiheeseen, tarinan päähenkilöihin ja tapahtumapaikkoihin.

Isät & pojat & urheilu

Keräsin kansainvälisen Isät & pojat & urheilu tutkimusprojektin¹ yhteydessä vuonna 1997 76 kappaletta erään keskisuomalaisen kaupungin lukion toisluokkalaisten kirjoittamaa tarinaa otsikolla Isät & lapset & urheilu. Sain 53 tytön ja 23 pojan kirjoittamaa tarinaa, joiden yhteydessä he vastasivat kymmeneen omaa perhetaustaansa valottavaan kysymykseen. Kirjoittajat palauttivat kirjoitukset suoraan minulle eikä niitä käytetty kouluarviointiin tai edes näytetty opettajille.

Olen julkaissut osan näistä kirjoituksista tulkintoineen kokoelmassa Härkätaistelija kentän reunalla (Silvennoinen, Tiihonen, Innanen 1997), jolloin tarkoitukseni oli osoittaa tällaisen aineiston rikkaus ja ne erilaiset kosketuspinnat, joita nuorilla oli niin isyyteen kuin liikuntakulttuuriinkin. Annoin kirjoittajien äänen kuulua ja julkaisin osan kirjoituksista kokonaisina ”aineina”. Oli tärkeää tuoda esiin uusia tarinoita ja tulkintoja sosiaaliseen tarinavarantoomme (vrt. Hänninen 1999). Analysoin tai kommentoin tekstejä vain hienovaraisesti etsien joitakin yhteyksiä isyyden/miehisyyden ja liikuntakulttuurin muutoksiin. Tarkoitus kuitenkin oli, että nuoret itse kirjoittivat artikkeliin omat kokemuksensa isyydestä ja urheilusta. Tällä kertaa analysoin aineistostani vain poikien tarinat.

Lukijan on hyvä tietää, että ohjasin tai pikemminkin olin jonkinlaisena ”valmentajana” varsinkin Tommi Kotasen pro gradu –työssä Kahdenkeskiset urheilujutut (1998), Mikko Innasen pro gradu –työssä Herkät hetket isän kanssa (1998) ja opponenttina hänen liseniaattityössään Sukupuolittuneet erot – isyys ja äitiys tyttöjen ja poikien ainekirjoituksissa (1999). Myös nämä työt perustuivat lukiolaisilta kerättyihin tarinoihin. Suurimpina eroina tähän minun

¹ Isät & pojat & urheilu tutkimusprojekti on LIKES-tutkimuskeskuksen hanke, joka on yhdistänyt suomalaisia, englantilaisia ja espanjalaisia tutkijoita vuodesta 1996 lähtien. Projektin johtoryhmä koostui Martti Silvennoisesta, Andrew Sparkesista, Jose Devis Deviksestä ja Arto Tiihosesta. Projekti on julkaissut kirjan Härkätaistelija kentän reunalla (1997) sekä runsaasti artikkeleita. Projektissa tehtiin myös useita pro gradu –töitä ja jatkotutkintoja eri maissa.

tässä käsittelemään aineistoon on se, että minulla oli toisista poiketen pieni taustakysely, myös otsikoissa ja keräämistavoissa oli pieniä eroja. Kaiken kaikkiaan on aivan mahdotonta arvioida, miten paljon tämän projektin aikana eri ihmisiltä opittua on siivilöitynyt tähän artikkeliin. Paljon, se on varmaa.

Tarinoiden taustat sivujuonineen

Vertaisryhmäkonteksti

Pyysin tarinoiden lisäksi kirjoittajia vastaamaan kymmeneen taustakysymykseen, joissa tiedustelin vastaajan sukupuolta, ikää, kotipaikkaa, tärkeimpiä harrastuksia, liikunnan harrastamisen merkitystä, urheilun seuraamisen merkitystä, isän ikää, ammattia ja koulutusta, isän merkitystä omaan liikunnan harrastamiseen ja isän merkitystä omaan penkkiurheiluun tai urheilun seuraamiseen.

Laadullinen tutkimus käsitetään usein kapeasti laadullisilla aineistoilla (avoimet kyselyt, haastattelut, tarinat, elämäkerrat jne.) tehdyksi tutkimukseksi, vaikka laadullisen tutkimuksesta usein tekee vasta laadullinen analyysi, jota varten tutkijan on tiedettävä asioita, jotka vaikuttavat ihmisten antamiin erilaisiin aineistoihin. Monet näistä kontekstitiedoista voidaan saada vaikkapa tilastoista. Tässä kuitenkin olen käyttänyt keräämääni taustatietoa, josta voisi tehdä pieniä tilastollisiakin johtopäätöksiä – ei tosin yleistettäviä tilastotieteen ymmärtämässä mielessä, mutta kuitenkin laadulliseen tutkimukseen sopivasti.

Koska tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita erityisesti siitä, millainen nuorten, isän ja urheilun välinen suhde on rakentunut, niin taustatiedoistakin mielenkiintoisia tässä yhteydessä ovat ne, jotka kertovat jotain tämän suhteen laadusta tai siihen mahdollisesti vaikuttavista tekijöistä.

Minua kiinnosti siis erikoisesti se, mikä isän merkitys nuoren liikunnan harrastamiseen on ja miten sitä voisi ymmärtää näiden taustatietojen ja nuorten tekemien kirjoitelmien perusteella. Myöhemmin kun tulkitsen kirjoitelmia, niin nämä taustatiedot ja niiden antama informaatio toimivat vertaisryhmäkontekstina, joka auttaa tutkijaa ymmärtämään sitä, minkälaisessa sosiaalisessa ja kulttuurisessa ympäristössä kokemukset ja kirjoitetut tarinat ovat syntyneet. Kyse ei siis ole siitä, että tässä yritettäisiin yleistää tietoja koskemaan yli tämän tutkitun ryhmän, vaan kyse on sen

kulttuurisen maiseman piirtämisestä, jossa juuri nämä nuoret toimivat. Eri asia on se, että tämän lukija voi samaistua tarinoihin ja taustoihin tai hän näkee ymmärrettävänä ja mahdollisina ne tulkinnat, joita tästä aineistosta teen. Sehän on laadullisen tutkimuksen yksi tehtävä ja vahvuus.

Kiinnostava tieto

Valitsin taustakyselystä analyysini kohteeksi siis sellaisia yhdistelmiä, jotka voisivat tuottaa minulle tarvitsemaani tietoa tästä nuorten ryhmästä. Etukäteen siis mietin, miten esimerkiksi nuorten sukupuoli, asuinpaikka, isän koulutus, ikä tai esimerkiksi oma liikuntaharrastus vaikuttaa siihen, mikä isän merkitys nuorten liikunnan harrastamiseen on. Isän merkitystä kysyin viisipolvisella asteikolla: suuri, melko suuri, kohtalainen, pieni tai ei merkitystä. Poikien mielestä isillä oli suuri tai melko suuri merkitys poikien liikunnan harrastamiseen 43 prosentille (10 kpl) ja se oli pieni tai merkityksetön 35 prosentille (8 kpl), kohtalaiseksi isän merkityksen arvioi viisi vastaajaa (22%).

Tämäkin tulos herättää mielenkiintoa ja monia mahdollisia tulkintoja: tässä vaiheessa minua mietitytti jatkoanalyysia miettiessäni se, miten tulkitsisin ”kaatoluokan” eli tässä tapauksessa vaihtoehdon ”kohtalainen”. Päätin avata sen eri tulkinnoille kontekstista riippuen, koska sen painoarvo vaihteli suhteuttaessani vastauksia toisiinsa. Myöhemmin lähtiessäni tulkitsemaan kirjoitelmia, voisin kaiken lisäksi paremmin arvioida tätä ja muitakin vastauksia kirjoitelman antamaan kuvaan ko. asiasta. Joissakin tapauksissa kirjoitelman luettuani olisin vastaajasta poiketen arvioinut isän merkityksen suuremmaksi tai pienemmäksi kuin vastaaja itse on sen arvioinut. Vaikka tällaisia tapauksia ei ollut mielestäni häiritsevästi, niin on rehellisesti todettava, että jos olisin kysynyt pelkästään kyselylomakkeen avulla tätä merkitysasiasiaa, niin en olisi huomannut sitä, että pieni osa käsitti isän merkityksellä isän positiivista merkitystä eikä niinkään sitä, että isän merkitys voi olla suuri, vaikka se merkitys olisikin negatiivinen. Kirjoitelmien avulla sain kuitenkin näissäkin tapauksissa tarkemman kuvan isän vaikutuksesta kuin pelkällä kyselyllä olisin saanut.

Seuraavassa käyn lyhyesti läpi sen, miten eri taustamuuttujat vaikuttivat tähän keskeiseen kysymykseen isän merkityksestä poikien omalle liikunnan harrastamiselle. Esitän tulokset

prosentteina, vaikka yksiköitä on – kuten edellä on esitetty – vähän. Saman yksikön käyttö kuitenkin helpottaa suhteuttamaan vastauksia toisiinsa.

Kotipaikka vaikutti siten, että kaupungissa asuvien poikien (17 kpl) isistä puolella (50%) oli ainakin melko suurta merkitystä poikiensa liikunnan harrastamiseen. Sen sijaan maalla asuvien poikien (5 kpl) isistä vain yhdellä oli näin suuri merkitys pojan liikuntaan (20%). Yksilölajeja eniten harrastavien poikien isillä oli suurta merkitystä poikien liikunnan harrastamiseen 53%:lla, joukkuelajeissa samanlainen merkitys oli 38 prosentilla ja muita asioita harrastavien piirissä 29 prosentilla isistä oli vaikutusta myös poikien liikunnan harrastamiseen.

Kun urheilun seuraamisen merkitys oli pojalle itselleen suuri, niin isällä oli merkitystä alle kolmasosalle pojista (29%). Jos penkkiurheilulla ei ollut merkitystä, niin ei isälläkään ollut siihen mitään merkittävää vaikutusta (0%). Kaiken kaikkiaan isän merkitys urheilun seuraamiseen oli aika vähäistä, vain 17 prosentille sillä oli suurempaa merkitystä omaan seuraamiseen.

Isän ikä vaikutti siten, että alle 45-vuotias, isä merkitsi pojan harrastamiseen suuresti 80% tapauksista. 45-50 -vuotiaiden joukossa merkitys oli 40 prosenttia ja yli 50-vuotiaiden ryhmässä enää kolmasosalla (33%) oli suurta merkitystä pojan harrastukseen.

Isä merkitsi suuresti pojan liikunnan harrastukseen 56 prosentille silloin, kun isän koulutus oli korkeampi kuin alempi keskiaste. Ammattikoulun tai peruskoulun käyneiden isien merkitys oli hiukan matalampi eli 45 prosentilla oli suurta merkitystä poikiensa liikunnan harrastamiseen. Isän koulutus vaikutti aika vähän, sillä kohtalaista suurempi merkitys oli sekä korkeammin koulutetuilla (78%) että matalammin koulutetuilla (73%) suurin piirtein sama. Toisaalta on otettava huomioon, että korkea-asteen tai ammatillisen korkea-asteen tutkintoja oli tässä joukossa vain viidenneksellä (21%).

Jos pojille itselleen oli liikunnan harrastamisella suuri merkitys, niin isän merkitys oli myös suuri yli puolelle (53%), kohtalainen tai suurempi se oli 82 prosentille. Jos taas pojille itselleen ei liikunta paljonkaan merkinnyt, niin isäkään ei ollut siihen yrittänyt vaikuttaa (80%). Tässä on kyseessä tietysti osin perinteinen muna vai kana – ongelma: joskus isä on ollut harrastamisen alkuun sysääjä, joskus

poika on vetänyt isänsä mukaan.

Taustakyselyn tulkinnot ja rajat

Miten näihin tuloksiin tulisi tässä tapauksessa suhtautua, ovatko ne yhdenmukaisia yleisesti tiedossa olevien tutkimustulosten tai trendien kanssa ja tukevatko kirjoitelmien sisällöt yleisesti ottaen näitä havaintoja.

Ensinnäkin näyttäisi siltä, että isän ikä ja perheen asuinpaikka vaikuttaisi isän suhtautumiseen siten, että kaupungissa asuvalla, nuorehkolla isällä oli suurempaa merkitystä kuin vähän iäkkäämmällä, mahdollisesti maalla asuvalla isällä. Sen sijaan isän koulutuksella ei näyttäisi olevan tässä joukossa väliä, mikä voi tuntua oudolta, kun tiedetään, että koulutuksella on suuri merkitys omaan liikunnan harrastukseen ja mm. terveyteen.

Tässä voikin sanoa, että laadullisen tutkimuksen raja tulee konkreettisesti vastaan ja isän akateemisen koulutuksen merkitys saataisiin esille vasta huomattavasti isommalla joukolla. Toisaalta ryhmäkoon suurentaminenkaan ei tässä tapauksessa auttaisi, koska tutkimus suoritettiin maalaiskaupungissa, jossa ei ole yliopistoa eikä muutenkaan paljon akateemista väkeä. Voidaan siis hyvin sanoa, että tutkittavien sosiaalisessa ympäristössä isän koulutuksella ei ole tässä kysyttävässä asiassa suurta merkitystä.

Loogiselta, mutta ei kuitenkaan mitenkään yleisesti hyväksytyltä totuudelta tuntuvat ne havainnot, joissa isän ikä tai asuinpaikka olisi näin merkittävä tekijä kuin tämän aineiston perusteella näyttäisi. Kummatkin kysymykset ovat sellaisia, joissa tullaan sellaiselle alueelle, jossa kyse ei ole ihmisten (rationaalisista) valinnoista, vaan ehkä paremminkin elämän välttämättömyyksistä. Ei siis voitane ajatella esimerkiksi liikuntapoliittista linjanvetoa, jossa kehoitettaisiin miehiä asumaan kaupungeissa ja tulemaan isiksi mahdollisimman nuorina, jotta poikien liikuntaharrastus saisi nykyistä paremman kasvualustan.

Uskon siis, että nämä havainnot olisivat myös tilastollisesti yleistämiskelpoisina sellaisia, joita ei pidettäisi ikään kuin korrekteinä tutkimustuloksina, koska ne johtaisivat mahdollisesti sellaisiin yhteiskuntapoliittisiin ratkaisuihin ja johtopäätöksiin, joita ei pidettäisi aikaamme sopivina. Kuitenkin tiedämme, että monet perheet ovat valinneet asuinpaikkansa ja jopa muuttaneet satojen

kilometrien päähän vain lastensa urheilumahdollisuuksien vuoksi. Edellisistä poiketen erilaisia koulutukseen liittyviä korrelaatioita, tuloksia ja suosituksia voitaisiin pitää hyvinkin myönteisinä, koska ne katsotaan yksilöiden mahdollisuudeksi ja osin velvollisuudeksikin kartuttaa koulutuksellista, mutta myös muuta pääomaa yhteiskunnassa, joka vannoo elinikäisen kouluttautumisen nimiin.

Hiukan yllättävä tulos on se, että isän merkitys urheilun seuraamiseen on kyselyn mukaan melkoisen vaatimatonta luokkaa. Sen sijaan oma liikkuminen korreloi omaan urheilun seuraamiseen selvästi, sillä 78 prosentille liikuntaa paljon harrastavista oli urheilun seuraamisellakin paljon merkitystä ja vain parille (8%) kaikille pojista sillä ei ollut paljon mitään merkitystä. Selityksenä, jota kirjoitelmat hyvin tukevat, on joko se, että nuorten kiinnostuksen kohteet ovat toiset kuin isien tai se, että isien tulkinnat poikkesivat lasten tulkinnoista, vaikka yhdessä olisi esimerkiksi TV:ta katsottukin. Kyseisessä kaupungissa ei myöskään ole tällä hetkellä mitään ”must-lajia”, jota kaikkien olisi mentävä yhdessä seuraamaan (vrt. Tiihonen 1992, 1997).

Yksilö- ja joukkuelajien välinen ero isien merkityksen suhteen (25%) yksilölajien hyväksi on sekin ymmärrettävä, vaikkakin kirjoitelmien perusteella ehkä hiukan harhaanjohtava, sillä nykyään niin yleinen ”kuskaajaisä” tuntuu merkityksellisemmältä yksilölajien harrastajalle kuin joukkuelajien harrastajalle. Joukkueessahan kyydin saa aina joltakulta muultakin vanhemmalta – yksilölajeissa vaihtoehtona voi olla kotiin jääminen. Tietysti myös yksilölajien usein kalliimmat ja enemmän huoltoa tarvitsevat varusteet sitovat isiä tiukemmin mukaan pojan harrastuksiin. Kirjoitelmien perusteella tätä tulosta voi toki hyvin puolustaakin, sillä isä oli joko valmentajana, ohjaajana tai jopa kilpakumppanina erilaisissa yksilölajeissa. Tämä teki isästä oikeasti eri tavalla merkittävän kuin aktiivisen kannustajan roolissa olleen isän.

Tämän tutkimuksen kannalta eräs keskeisimpiä kysymyksiä on se, miten isän merkitys nuorten liikunnan harrastamiseen korreloi siihen, millaiseksi itse kokee liikunnan harrastamisen merkityksen itselleen. Tässä on siis kyseessä klassinen kontrollikysymys, mutta myös kysymys siitä, miten nuoret suhtautuvat isän vaikuttamisyrytyksiin tai sen puutteeseen. Tällaisen tiedon saamiseen kyselyn antamat tiedot ovat erityisen hankalia ja moniselitteisiä. Selvää kausaalisuhdettahan ei ole löydettävissä, kun oman harrastuksen merkittävyyteen vaikuttaa tietenkin se, miten

paljon isä merkitsee omaan liikunnan harrastamiseen, mutta kokonaan isän merkitys ei sitä selitä. Toisaalta voidaan hyvin ajatella, että jos oma harrastaminen on muodostunut merkitykselliseksi itselle, niin siitä varmaankin osa on ollut isän vaikutusta. Silti nämä kysymykset eivät ole päällekkäisiä, sillä oman liikunnan harrastuksen merkitys oli 78 prosentille pojista suuri (isän merkitys suuri 43%), kohtalaista suurempi 96 prosentille (isän merkitys kohtalaista suurempi 65%) ja pieni neljälle prosentille (isän merkitys pieni 35%).

Nämä ovat siis tärkeimmät ”tulokset”, jotka voisin tästä taustaineistostani esittää. Kun yleensä määrällisin mittarein tehtyjä tutkimuksia raportoidaan, niin tulosten jälkeen esitetään toivomus siitä, että aihetta tulisi vielä tutkia syvemmin ja tarkemmin, jotta voitaisiin sanoa miksi, millaisessa kontekstissa tai kulttuurisessa tilanteessa tällaiset tulokset ovat syntyneet. Tässä tapauksessa tilanne on lähes päinvastainen: lisätutkimusta kaivattaisiin, jotta saataisiin tilastollisesti pätevä ja yleistettävissä oleva vakuus edellä esitettyihin tulkintoihin.

Perusteltavissa olisi mielestäni esimerkiksi sen tutkiminen, miten isän ikä, asuinpaikka ja koulutuskin korreloivat lasten harrastuksiin – ei kuitenkaan pelkkänä tilastotietona. Sen sijaan itseäni kiinnostaviin kysymyksiin isän merkityksestä nuorten omaan liikuntaan ja sille annettuihin merkityksiin en usko edellisen perusteella laajojenkaan kyselyjen tuottavan kovin relevantteja tuloksia. Tämä johtuu siitä, että merkityksen tai vaikuttavuuden käsitteet eivät edellisenkään perusteella kovin hyvin taivu kyselytutkimuksen muotoon.

Taustakyselyistä tarinoihin ja takaisin

Eräs tyypittely

Edellisen perusteella voisi ajatella, että erityisen kiinnostavia ovat tarinat, joissa poika pitää liikuntaa merkittävänä itselleen, vaikka isä ei sitä tee tai ne tarinat, joissa isä on ollut merkittävä, mutta liikunnasta ei ole tullut itselle merkittävää asiaa. Katsotaanpa onko näin.

Sellaisia kirjoitelmia, joissa poika ikään kuin harrasti isästä

huolimatta, oli yhteensä kaksitoista eli yli puolet kaikista. Tarinoiden perusteella syitä tähän epäsuhtaan oli useita: tärkeimpänä ja useimmin (6 kpl) esiintyi tämän koko tutkimusprojektin Isät, lapset (pojat) ja urheilu kannalta erittäin mielekäs kysymys siitä, miten isän ja pojan sukset menevät ristiin ja miten kokemukset ja tulkinnat urheilusta ovat osaltaan olleet edesauttamassa tätä ristiriitaa. Tämä kiteytyi erään pojan lopputoteamukseen ”mutta saanpahan päättää itse mitä teen” (152)².

Toisissa tarinoissa isä oli taustatukija (3-4 kpl), antoi rahaa varusteisiin ja suhtautui myönteisesti, mutta hän ei kuitenkaan vaikuttanut nuoren urheiluharrastukseen psyykkisemotionaalisesti kovinkaan paljon. ”Vaikkei minusta koskaan tulisikaan mitään uutta Agassia, olen omaksunut urheilun mukavuuden ja tarpeellisuuden” (110), kirjoitti yksi pojista. Näissä tarinoissa isiä ei mitenkään syytetty siitä, että heidän merkityksensä oli vähäisempää kuin oma satsaus nykyään oli. Pikemminkin isää ymmärrettiin siitä syystä, että hänellä oli paljon töitä tai että hänen intressinsä urheilun suhteen olivat toiset.

Kolmantena ryhmänä olivatkin tarinat, joissa isän ja pojan liikuntaharrastukset olivat ajan mittaan eriytyneet (3-4 kpl). Näissä tarinoissa pojat kuvailivat sitä, miten ennen tehtiin ja pelattiin: ”(P)ienempänä isäni merkitys oli melko suuri, kävimme uimassa, pelaamassa jääpalloa ja sulkapalloa” (108). Nämä yleensä toteavat, kronologisesti etenevät tarinat eivät pitäneet sisällään suuria tunnekuohuja tai tarkkoja tapahtumakuvauksia, vaan oma subjektiivisuus, isä ja urheilu nähtiin kaikki melko laimeassa valossa, yhdessä tarinassa jopa kirjoittava subjekti oli passiivissa. Yleissävy on kuitenkin isän suhteen melko myönteinen, ”saan kiittää isääni, että nykyään urheilen”, kirjoitti yksi pojista.

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein tyypittelyjä, joiden avulla kohde tulee ymmärrettävämmäksi. Tässä tapauksessa ei kuitenkaan ole kovin kiinnostavaa analysoida näitä kahta viimeistä ryhmää, koska ne kirjoittajienkin mielestä kuuluvat normaaliin kehitykseen, ovat osa luonnollista isän ja pojan suhdetta. Tietty haikeus ja nostalgiakin on useista tarinoista tosin luettavissa kertovathan ne usein siitä, miten ennen teimme kaikkea yhdessä,

² Olen numeroinut ja arkistoinut kaikki saamani kirjoitelmat numerosta 100 eteenpäin aakkosjärjestyksessä, joten tässä näkyvät vain poikien numeroinnit, jotka eivät ole peräkkäisessä järjestyksessä.

mutta nyt tilanne eri syistä on toinen. Lapsuus on loppunut eikä siihen enää kuulu leikkiminen tai urheileminen isän kanssa.

Kiinnostava ristiriita

Kiinnostavaa sen sijaan on tutkia tarkemmin sitä, miten näitä ristiriitatilanteita kuvataan, ja mitä asioita kirjoittajat nostavat ristiriitojen syiksi. Yksi tärkeimmistä on se, että isä yrittää vaikuttaa liikaa pojan elämään. Eräs nuori mies kirjoittaa omasta jalkapalloharrastuksestaan, jonka vuoksi hänen on turvaututtava jatkuvasti isän kyytiapuun, koska asuinpaikka on maaseudulla. Isä on tällöin väistämättäkin lähellä pojan jokapäiväistä elämää: ”Joskus on rasittavaakin, kun tuntuu siltä, että isä on innostuneempi harrastuksestani kuin itse aina olen. Onnekseni saan tehdä kaiken omasta tahdostani, harjoituksista poisjäämistä ei sentään tarvitse selitellä omalle isälle vaan valmentajalle”. (123)

Toinen jalkapalloilija on ratkaissut ongelman turvautumalla huumoriin. Hän käyttää kirjoituksessaankin murretta ja tekee hiukan häpeää - tai pikemminkin nolouden tunteita - aiheuttavasta isästään hiukan humoristisen hahmon. Tässä tarinassa isä on ollut paljon mukana pojan harrastuksessa osallistuen nyt joukkueen huoltajana kiinteästi toimintaan. Poika kirjoittaa: ”Iskä on melkein aina kattomassa meidän pelejä ja on älyttömän hauska näky. Kun jollain meidän porukan kundilla on pallo, niin iskä potkii ja huitoo itteeseen paikallaan. On hyvä, että isukka ei loppujen lopuksi kovin paljoo futiksesta ymmärrä, ettei se pääse neuvomaan fiksumpaa, eli miuva” (114).

Kummassakin tapauksessa poika - murrosikäinen nuori - on melko riippuvainen isästään. Isää yhdistää kova innostus pojan harrastukseen; toinen on varmaan ns. aktiivi vanhempi ja toinen jopa osa joukkueen valmennusporukkaa. Luen ensimmäisen pojan tarinasta julkisesta keskustelusta tuttua puhetapaa, kun hän lopettaa juttunsa siihen ettei isä nyt sentään häntä pakota harrastamaan vastoin omaa tahtoa. Toisessa tarinassa pojan valitsema kirjoitustyyli ja tapa kuvata isäänsä tuntuu lievittävän auktoriteettiongelmaa, jonka hän epäsuorasti ilmaisee tarinan viimeisessä virkkeessä.

Toinen strategia ”nolon” isän aiheuttamalle häpeälle löytyy kirjoituksesta, jossa antiurheilijaisän korvaa äiti, joka on palloilevien veljesten mielestä ”kova jätkä” (146). Äiti on se, joka hihkuu ja

huutaa kentän laidalla niin että ”täytyy myöntää, että joskus hävettää”, mutta silti ”äitikin osaa pelata paremmin kuin isäni”. Kun pojat ovat kovin paljon erilaisia kuin isä, joka ei tiedä edes mikä on ”puolustaja”, on tarinan mukaan hyvä, että äiti täyttää vähän isänkin paikkaa. Äiti nimittäin kannustamisen lisäksi pitää pojat myös kurissa ja nuhteessa, eikä kirjoittaja pidä tätä lainkaan pahana asiana, vaan arvostaa äitiään juuri tästä syystä.

Äidille ehkä annetaan helpommin anteeksi ”päsmäröinti” kuin isälle – äiti ei kuitenkaan uhkaa samalla tavalla nuoren miehen kehittyvää identiteettiä kuin samaa sukupuolta oleva isä, joka liiallisella vaativuudellaan saattaa aiheuttaa poikien ja isien välille rankkojakin yhteydenottoja ja joskus myös urheilun lopettamisen, kuten tässä seuraavassa tarinassa. Tämä tarina on sen verran hyvä kiteytys kyseisestä aiheesta ja tarinallisestikin toimiva, joten se on perusteltua lainata tähän kokonaisuudessaan.

”Pienenä, ekaluokkalaisena, menin ensimmäisiin harjoituksiin uimahallille. Isäni oli jo silloin mukana. Kuten seuraavat kahdeksan vuotta. Hän oli aina kun pääsi katsomassa harjoituksiani, ja myöhemmin hän alkoi ottaa osaa valmennukseen enemmän ja enemmän, lopulta siirtyen valmentajakseni. Viiden, kuuden vuoden aikana ei isäni läsnäolo häirinnyt. Mutta loppuvuosien aikana, kun hän alkoi vaatia enemmän ja enemmän alkoi se ärsyttää. Ikinä en uintia meinannut lopettaa, mutta minua häiritsi isäni olo hallilla. Miksen voinut olla kuten muut? Joilla vanhemmat tulivat hallille vain pikkujouluissa tai hakemaan lapsiaan. Ymmärrän, että isäni halusi parastani, mutta viimeisien vuosien aikana se alkoi mennä liiallisuuksiin. Liian paljon liian nuorelle. Isäni luopui valmentamisestani ja hallilla käymisestä kolme vuotta sitten. Hän ei enää jaksanut käydä hallilla enkä myöskään jaksanut sitä minäkään. Nyt kun saan olla hallilla ”vapaammin”, on kyllä tullut otettua kaikki väliinjääneet vapaapäivät takaisin. Luulen, että näin on paremmin, vaikka en menesty yhtä hyvin ja en ole niin hyvässä kunnossa. Mutta saanpahan päättää itse mitä teen”. (152)

Tämän pojan tarinahan on kuin Nuoren Suomen tai urheilukriitikkojen tyyppitarina, jolla vanhempia varoitetaan vaatimasta pojilta liikaa. Yhtymäkohta kaikkien tuntemaan Jani Sievisen ja hänen valmentajaisänsä tarinaan on myös ilmeinen (vrt. Tiuhonen 1996). Varmaan onkin niin, että kyseisen tarinan kirjoittaja

on saanut rohkeutta kirjoittaa kipeästä aiheesta sen vuoksi, että tarina on julkisuuden kautta jo tuttu. Ongelma ei kuitenkaan ole mikään yksittäistapauksista nousseen legendan kautta tuttu, sillä tässä aineistossakin yli puolet pojista kertoi joko suoraan tai kiertoilmausten kautta ongelmasta, jossa isän ja pojan välejä on hiertänyt isän eriasteinen painostaminen. Kaiken lisäksi lopuista tarinoista osa on niin niukkoja, ettei kunnollista tulkintaa tästä suhteesta voi kovin perustellusti tehdä. Kolmasosalla tämän emotionaalisen siteen vaikeuksien kuvaaminen on tarinan keskeinen aihe (vrt. Innanen 1999).

Itse en kuitenkaan tulkitse tätä seikkaa mitenkään yksiselitteisen negatiivisesti. Onhan luonnollista, että elämän keskeinen jäsentäjä – oli se sitten urheilu tai mikä tahansa asia – kirjoittaa esiin erilaisia tunteita, joita joudutaan selvittämään. Totta on tietysti se, että urheilu voi olla alttiimpi aiheuttamaan ristiriitoja kuin joku muu harrastus, koska se perustuu kilpailulle, vertailulle ja suurille menestystoiveille. Se myös vetää mukaansa hyvin paljon isiä ja äitejä, joilla ei ole kovin korkeaa kompetenssia toimia vastuullisissa valmennustehtävissä.

Taustakyselyn anti tarinoiden tulkinnassa

Kappaleen alussa arvelin taustakyselyiden perusteella, että tarinat, joissa olisi ristiriita oman ja isän merkityksen välillä voisivat olla kiinnostavia. (kirjoita uudelleen). Näin osin olikin, mutta mitenkään yksi yhteen ei tämä arvelu toiminut. Esimerkiksi se periaatteessa mielenkiintoinen tarina, jossa ainoana pojan oma harrastus oli kyselyn mukaan merkityksettömämpää kuin isän merkitys siihen, on aivan tavallinen ja kiihkoton tarina siitä, miten isän ja pojan harrastukset vuosien myötä eriytyvät. Vastaajien arviointiin siitä, mikä isän merkitys heidän liikuntaansa on, ei voinut täysin luottaa, sillä arviointi tehtiin sen hetkisen tilanteen perusteella, vaikka isä olisi aiemmin ollut kuinka vahvasti mukana pojan harrastuksessa. Tarinat antavatkin esimerkiksi tällaisiin kysymyksiin parempia vastauksia kuin mielipide- tai asennekysymykset, joissa joutuu supistamaan monimutkaiset prosessit yhdeksi numeeriseksi arvioksi. Tarina sisältää myös historiatietoa, kun kyselystä saa usein vain eräänlaisen barometritiedon – tämä näkyi jo vertaillessani kyselyä tarinoihin.

Edellisestä huolimatta taustakyselystä oli monenlaista hyötyä. Ensinnäkin se antoi suppeanakin hyvän kuvan siitä, kenen kanssa

tässä oikein ollaan tutkimusta tekemässä. Isän koulutus, ammatti, ikä ja nuoren asuinpaikka olivat tässä tutkimuksessa sitä kulttuurista ja materiaalista maailmaa, jossa vastaajat elävät. Tutkijan ei tarvinnut miettiä kaikkia mahdollisia tulkintamahdollisuuksia, kun ne olivat jo taustakyselyssä valmiina. Itseäni kiinnostivat jo etukäteen ne asiat, joita kyselyssä tein ja joihin sain vastauksen.

Uutta tai minulle yllättävääkin tietoa taustakyselyssä oli: esimerkiksi isän merkitys penkkiurheiluun ja yleensä urheilun seuraamiseen oli paljon vähäisempää kuin etukäteen kuvittelin. Tämän perusteella pikemminkin tuntuisi, että siinä olisi yksi vanhempia ja lapsia aika suurestikin erotteleva tekijä. Nuorten oman harrastuneisuuden suuri merkitys heille itselleen oli sekin pienoinen yllätys, kun taas isän merkitys nuorten liikuntaan oli tutkijan kannalta ihanteellinen: oli niitä, joiden merkitys oli suuri, mutta myös niitä, joiden merkitys oli jäänyt kovin vähäiseksi.

Korostan tässä, että tällaisen taustakyselyn tarkoituksena ei ole yleistää asioita, vaan luoda koherenssia tässä esitettävälle laadulliselle tulkinnalle. Taustatiedot voivat ohjata, mutta myös rajata sellaisia pelkästä tarinamuotoisesta aineistosta nousevia tulkintoja, joita siitä ilman näitä taustatietoja saattaisi tehdä. Voisin esimerkiksi kuvitella, että olisin tässä tapauksessa ylitulkinnut isän koulutuksen merkityksen sekä lasten liikuntaan että niihin tulkintoihin, joita he tässä ovat tehneet. Isien koulutuksellinen ja kulttuurinen pääoma ei kuitenkaan anna aiheita minkäänlaisiin yleistyksiin edes tämän aineiston sisällä. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö sillä olisi laajemmin merkitystä.

Kun seuraavassa kohdistan katseeni tarinoihin, niin lukija huomaa, kuinka osa kysymysten asetteluista muuttuu, kuinka tarinoiden lähiluenta nostaa esiin osin samoja, osin erilaisia teemoja, miten aineisto tulee tyypiteltä aivan toisin perustein ja miten tarinat ja kyselyt täydentävät toisiaan ja tekevät tulkinnoista ymmärrettävämpiä - sisäisesti koherentimpia.

Tarinoiden analyysiin

Edellä käytin hyväkseni taustakyselyn antamaa informaatiota kartoittaakseni sitä alakulttuurista maisemaa, jossa nämä isä, poika ja urheilu –tarinat syntyivät. Seuraavassa lähtökohtana ovat itse tekstit ja niistä esiin nousevat kysymyksenasettelut. Aluksi on

kuitenkin hyvä pohtia sitä, mitä näin kerätyssä aineistossa yleensä voi tutkijan näkökulmasta löytyä.

Mistä ja kenestä kirjoitettiin?

Kun annettu teema oli Isä, poika/tyttö ja urheilu, niin se ohjasi kirjoittajia, vaikka otsikon sai valita toisinkin (pojista seitsemän eli alle kolmasosa käytti tätä annettua teemaa sellaisenaan). Kirjoittajien muut otsikkovalinnat antavat heidän tulkinnoistaan suuntaviivoja: Isän vaikutus liikuntaan, Urheilu isän kanssa, Urheilu kokemuksia, Minä, isä ja urheilu, Isä ja poika, Satu, Verta, hikeä ja kyyneleitä ja Isäni merkitys minun urheiluuni (8 kpl) olivat muut otsikot, loput (7 kpl) olivat tarinoita ilman erillistä otsikkoa. Itse en löytänyt tekstien välillä otsikosta johtuvia systemaattisia eroja. Käytetyt otsikot nostavat käsittääkseni esiin myös niitä painotuksia, joita annetun otsikon ja otsikottomien alle kuuluu. Kirjoittavat puhuvat tärkeistä yhteisistä kokemuksista, isän ja pojan suhteesta ja sen kehittymisestä, isän merkityksestä ja osa vetoaa kulttuurisesti tunnettuihin tarinoihin.

Aihe satoi isän/isyiden ja urheilun toisiinsa. Kirjoittajat kuvaavatkin monin tavoin isän asemaa tai olemisentapaa urheilun kentällä, urheilun maailmassa ja siinä diskurssissa, jonka urheilu meille yhteisesti tunnettuna elämänalueena muodostaa. Isä on siten näissä tarinoissa (ex)urheilija, painostaja, tukija, tekijä, kokija, opettaja, harrastaja, kilpailija, valmentaja, penkkiurheilija, poissaoleva, antiurheilija, sairas tai humoristinen figuuri. Fenomenologisesti suuntautuneelle tutkijalle tällainen heterogeenisyys merkitsee aineiston rikkautta.

Tällainen aihe pakottaa kirjoittajat myös pohtimaan sitä, mikä on isän/isyiden ja urheilun suhde eli kumpi ikään kuin nousee määrääväksi tekijäksi näissä kirjoitelmissa. Onko isä vain yksi toimija urheilukulttuurin sisällä vai onko isyys keskeinen suhde, jota urheilu omalla tavallaan joko vahvistaa tai heikentää. Etukäteen saattoi arvella, että isää/isyttä pohdittaisiin suhteessa hänen kompetenssiinsa urheilussa ja että tämä isän kykyisyys vaikuttaisi sitten myös isän ja pojan suhteeseen. Vaikutus ei kuitenkaan ollut mitenkään yksiselitteinen, koska poikien oma jo itsenäiseksi kehittynyt suhde urheiluun antoi tässä suhteessa monenlaisille isyyksille tilaa.

Sanoisinkin, että suurimmassa osassa kirjoituksia pohdittiin

hyvinkin eri tavoin ja ilmauksin tätä suhdetta sekä silloin, kun se tuntui olevan tasapainossa oman urheilusuhteen kanssa, mutta myös silloin, kun se tuntui joko liian vahvalta tai heikolta. Mielenkiintoista tässä lienee se, että ristiriitoja ja neuvotteluja isän ja pojan välille syntyi eniten silloin, kun kummallakin – isällä ja pojalla – oli urheiluun samanlainen, usein intohimoinen, suhde. Tässäkin korostan sitä, että tulkinta ei voi olla se, että aktiivinen urheilu aiheuttaa ristiriitoja, mikä olisi tilastollisen tutkimuksen mahdollinen tulkinta. Pikemminkin kyse lienee siitä, että intohimoinen harrastus – melkein mikä tahansa, jossa isällä tai vanhemmilla on myös iso rooli – on niin tärkeä nuoren identiteetille, että se pakottaa etsimään ja koettelemaan rajoja toisten kanssa.

Lähes kaikissa kirjoituksissa siis ainakin kuvattiin isää, urheilua ja omaa itseä, vaikka noin kolmasosa taustakyselyn mukaan pitikin isän merkitystä omaan liikuntaan melko vähäisenä. Silti luulen, että isällä tai isän poissaololla voi aineistonkin perusteella sanoa olevan paljon enemmänkin merkitystä nuoren identiteettiin. ”En ole urheillut pienenä yhtään, jä (po. sillä - AT) isäni jätti minut kun olin 6 kk vanha, joten kukaan ei ole vaikuttanut urheilulliseen minääni” (148), kirjoitti eräs poika. Tämä on tietysti ääripää, mutta muu aineisto kyllä tukee sitä, että isällä on merkitystä – joskus negatiivista, joskus positiivista – pojan ”urheilulliseen minään” ja yleensäkin käsitykseen itsestään. Tämä kyseinen poika oli oman käsityksensä mukaan jäänyt vaille niitä osin vähäisiäkin liikunta- ja urheilukokemuksia, joista toiset pojat kertoivat. Urheilun miehisyydestä todistaneen, että sekin poika, joka kertoi antiurheilijaisästään ja äidin suuresta merkityksestä, oli aloittanut pelaamisen isoveljensä innostamana.

Jos sitten ajatellaan sitä, kuka tai ketkä olivat tarinoissa ikään kuin pääosissa, niin voidaan huomata, että noin kolmasosalla selvästi erottuvaa päähenkilöä ei ollut – isä, poika ja urheilu tuli käsiteltyä tasapuolisesti. Puolenkymmenessä tapauksessa pääosassa oli urheilu tai urheilukulttuuri, ja yhtä monessa tapauksessa isän ja pojan suhde oli tarinan keskeinen asia. Isä oli kahden tarinan päähahmo, yhtä monessa kirjoittaja itse oli selvä päähahmo ja yhdessä pääosan ”varasti” äiti. Vaikka tällaisen päähahmon rajaaminen on veteen piirtämistä, se kuitenkin tarkoittaa kuvaa tällaisesta laadullisesti aineistosta. Nyt tiedetään, mistä ja keistä nuoret kirjoittavat, kun he kirjoittavat isästä, pojasta ja urheilusta.

Minkälaisia tarinoita, sellaisia lukutapoja

Kovin pitkiä ne eivät olleet: alle viiden rivin tarinoita oli seitsemän, 5-10 riviä löytyi yhdestätoista kirjoitelmasta ja yli kymmenen riviä viidestä jutusta, kun kaikkien tarinoiden keskipituus oli hiukan alle kahdeksan riviä. Suurin piirtein puolet tarinoista oli kuvailevia ja toteavia, joissa ei kovin paljon hehkuteltu, vaan kerrottiin faktat yleensä kronologisessa järjestyksessä. Toinen puoli tarinoista oli ilmaisultaan rikkaampia, niissä oli tapahtumia, arviointeja, huumoriakin. Tutkija ei tässä tapauksessa kuitenkaan ole kiinnostunut juttujen kaunokirjallisista ansioista eikä niiden pituudestakaan, vaan siitä, mitä riveillä – ja rivien väleissäkin – kerrotaan tai yritetään ilmaista. Mielenkiinnon saattaa yhtä hyvin herättää lyhyt ja toteava kuin pitkä ja ilmaisultaan kiehtova tarina³.

Mielenkiintoista sen sijaan olisi se, löytyykö näistä poikien jutuista tiettyjä kerronnallisia tarinatyyppisiä, joita voisi luokitella. Tällainen luokittelu kertoisi sitten mahdollisesti tämän aineiston ulkopuolellekin yleistäen jotain siitä, miten suomalaiset nuoret itseään tällaisen aiheen edessä ilmaisevat. Toisaalta kyse voisi olla yleismaailmallisista kertomisgenreistä, jolloin tietty kertomusrakenne toistuisi aiheesta riippumatta. Kun tässä kyse on kuitenkin tehtävästä, jota ei voi verrata esimerkiksi (oma)elämäkertagenreen, niin tällaisten tulkintojen tekeminen luokittelisi lähinnä tätä aineistoa eikä sen enempää (ks. Vilkkö 1997, Hyvärinen, Peltonen, Vilkkö 1998).

Nämä tarinat ovat pienoisoamaelämäkertoja, muisteluja, ainekirjoituksia, avoimia esseevastauksia tai niiden yhdistelmiä, jotka lajityyppinä ovat melko avoimia. Tällöin genreluokittelu tuntuisi ratkaisulta, joka ei tekisi ymmärrettävämmäksi tai selittäisi tällaisia tarinoita genre-perustalta. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö

³ Kysehän näissä tarinoissa on miehisyydestä ja urheilusta, jotka kummatkaan eivät ole ainakaan toisiinsa yhdistettynä olleet meidän kulttuurissamme suurten kirjallisten ambitoiden kohteina tai kirjallisen osakulttuurin maineessa. Jos sen sijaan olisin kiinnostunut esimerkiksi poikien ja tyttöjen kirjoitusten eroista, niin varmaan mainitsisin, että poikien kirjoitelmien keskipituus oli lyhyempi kuin tyttöjen ja että tyttöjen ilmaisukeinot olivat naisille tyypillisesti kehittyneempiä kuin poikien.

näissä jutuissa olisi paljonkin sellaista, jota voisi luonnehtia kulttuurisesti määrittäneeksi. Tämä ulkoinen, sosiaalisen ja kulttuurisen tarinavarannon vaikutus ei kuitenkaan mielestäni kohdistu niin voimakkaasti kertomisen tapaan ja sen muotoratkaisuihin, että se kannattaisi nostaa keskeiseksi tulkintavälineeksi. Luenkin näitä tarinoita seuraavassa niiden keskeisteemojen kautta, jotka mielestäni nousivat aineistosta. Myöhemmin sidon nämä teemoitetut tarinat vielä tämän tutkimuksen kannalta mielekkääseen yhteyteensä. Se lähenee hiukan genretulkintaa, mutta pitää sisällään sisällön ja muodon yhteyden.

Tarinoiden keskeiset teemat ja tulkinnat

Isän vaikutus minuun ja urheiluuni

Luettuani näitä nuorten poikien tekstejä ja käänneltyäni esiin erilaisia tulkintamahdollisuuksia niihin olen päätenyt siihen tulokseen, että näissä puhutaan keskeisesti siitä, miten poika kokee sen, kun isä (yrittää) vaikuttaa tai on vaikuttamatta poikaan liikunnan (urheilun) avulla – niin kuin asia liikuntakasvatuksen ja – politiikan teksteissä ilmaistaan. Kyse on siis tässä vaikuttamisasiassa kahdensuuntainen: sekä isän vaikutusyritykset että sen puute on pistänyt pojat kirjoittamaan, koska lähtökohta oletus kulttuurissamme tuntuu olevan se, että joka tapauksessa isän pitäisi jollakin tavalla vaikuttaa poikaansa urheilun avulla. Kirjoituksissa tämä näkyy mm. siten, että pojat kommentoivat, selittivät tai arvioivat isän vaikutusta tai vaikuttamattomuutta, vaikka he muuten kirjoittaisivat asiasta puhtaasti toteavan kirjoitelman. ”Minun isäni on ammatiltaan niin kiireellinen ja asuu toisella paikkakunnalla, ettei hänellä ole aikaa seurata tai tukea harrastustani” (146). Toinen sanoo: ”Isän osuus liikunnassani on kohtuullisen suuri, hän on aina sopivasti tukenut eikä ole sortunut pakotuksen tielle” (147).

Teksteistä selviää, että isän vaikutus on edelleen merkittävä niille nuorille, joiden isä on mukana jollakin tavoin pojan urheilemisessa tai liikunnassa⁴. Näitä isiä on vielä lukioikäisten poikien joukossa

⁴ Tässä on mainittava, että oma tekstin tulkintani eli laadullinen analyysi poikkeaa jonkin verran aiemmin esittämistäni nuorten taustakyselyn avulla tehdystä analyysistä. Erot selittyvät esim. sillä, että kirjoittaja on voinut tekstistä poiketen pitää isänsä merkitystä suurempana/pienempänä omalle liikunnan harrastamiselleen. Toisaalta katson tässä isän merkitystä myös hieman laajemmin kuin vain pojan

suurin osa. Jos näin ei ollut, niin syykin oli selvä: kahdella pojalla ei isä enää kuulunut perheeseen, yhden isä oli matkusteleva antiurheilija ja toisen sairaus esti yhteiset harrastukset. Suurin poikien ilmoittama syy isän vaikutuksen vähenemiseen oli urheiluharrastusten eriytyminen; lapsena tehtiin asioita yhdessä, mutta nyt pojalla on omat harrastukset ja isällä omansa. ”Nykyään liikkuminen isän kanssa on jäänyt vähälle, sillä pidämme eri tyyppisistä urheilumuodoista. Hän pitää kuntourheilusta (hiihto, lenkkeily), mutta minä en tykkää sen kaltaisista urheilumuodoista. Suosin nimittäin sellaisia urheilumuotoja, joissa on paljon taukoja, mutta kuitenkin on nopeatempoista ja raskastakin peliä” (124), kuvaa yksi kirjoittaja tätä harrastusten eriytymistä.

Isän pitäisi viedä poika urheiluun

Tutkija kuitenkin huomaa myös sen, mikä jää kirjoittajilta huomaamatta: kaikissa niissä tapauksissa (7 kpl, 30%), joissa isän merkitys on tekstien perusteella vähäinen, isä on ollut alusta asti aika vähän mukana pojan urheilu- ja liikuntaharrastuksissa. ”Mikään joukkuelaji ei saanut minua pauloihinsa sillä viikonloput olimme aina mökillä ja rakensimme tai kävimme kalassa” (164), kertoo yksi pojista, joka tekee kaikenlaisia hommia edelleenkin isän kanssa. Vaikka aineisto ei annakaan mahdollisuutta yleistykseen, niin näyttäisi siltä, että jos isä toimii maaseutuammateissa tai on yksityisyrittäjä, niin hänen aikaresurssinsa ja kiinnostuksensa kohteet eivät ole ensisijaisesti urheilussa tai liikunnassa. Tämä näkyy sitten myös poikien preferensseissä.

Vaikka urheilu on suomalaisessa kulttuurissa muutenkin voimakkaasti näkyvällä paikalla, niin isien merkitys poikien liikunnan harrastukseen on edelleenkin suuri. Tarvitaan joku konkreetti läheinen henkilö, joka vie lapsen harrastuksiin, tukee häntä ja ennen kaikkea rakentaa merkityksiä tälle tekemiselle. Tärkeää on myös se, että poikien on kirjoituksissaan selitettävä tätä isien poissaoloa tai vaikutuksen puutetta kertomalla heidän aikaa vievästä työstään, muista poissaolon syistä tai niistä harvoista kerroista, kun isä on ollut läsnä: ”On myös toinen laji, nimittäin tikanheitto, jota olen joskus isäni kanssa ”harrastanut”” (163), kertoo alavireisesti poika, jota isä oli kerran aiemmin ala-asteen hiihtokilpailuissa avustanut.

liikunnan harrastuksen kautta. Yleensä erot eivät ole kovin suuria – muutama paperi suuntaan tai toiseen. Jos merkittäviä eroja on, niin kerron siitä erikseen.

Kun isä on poissa tai vaikuttaa vähän pojan urheilemiseen, poika kokee tarvetta selittää isän käyttäytymistä. Voidaan ajatella, että pojat – ainakin tässä tutkimuskontekstissa, mutta varmaan myös yleisemmin – kokevat, että isät eivät tässä suhteessa oikein täytä isän velvollisuuksia. He eivät kuitenkaan halua isää tästä syyttää, vaan löytävät isän käyttäytymiselle rationaalisia selityksiä. Näyttäisi kuitenkin vahvasti siltä, että joko isä vie pojan urheiluun tai ainakin hänen pitäisi poikien mielestä näin tehdä⁵.

Miessukupolvien kohtaamiset urheilun kentillä

Lähes päinvastoin on asia silloin, kun isällä on edelleen suuri merkitys pojan urheilemiseen. Kun poika harrastaa tai on harrastanut urheilua ja isällä on ollut siinä oma osansa, ei ristiriidoilta ole voitu välttyä. Tämä miessukupolvien kohtaaminen, jossa pojalla on ollut isästään poikkeava käsitys urheiluun liittyvästä asiasta on todella yleistä. Kaiken kaikkiaan yhdessätoista paperissa (48%) kerrottiin näistä ongelmista. Jos isätarinoiden perusteella edelleen vaikutti pojan urheiluun merkittävästi, niin kaikissa (10 kpl, 100%) sanottiin jotain näistä konflikteista. Usein se oli koko tarinan keskeinen teema.

Pojat kuvaavat näitä kohtaamisia sekä suorilla kuvauksilla että välillisillä ilmauksilla.

”Minulla alkaa yhteisiä urheilukokemuksia isäni kanssa olla ainakin satoja jos ei jo useampi tuhat. Niin usein olemme hiihtäneet ja harjoitelleet ja samoissa kilpailuissa käyneet. Isän ja pojan suhde on erityislaatuinen. Isä saa ottaa usein vastaan hyvin värikkäitä kommentteja jos suoritus on ollut pahemman laatuinen pettymys. Erityisesti tärkeiden kilpailujen epäonnistumiset aiheuttavat usein koviakin tunteen purkauksia. Toisaalta eihän siinä ole mitään henkilökohtaista. On kuitenkin tilanteita esim. valmennukseen liittyvät ongelmat saattavat aiheuttaa pahojakin sotia. Minä en ainakaan jaksa kuunnella isäni kommentteja siitä, mitä olisi pitänyt tehdä toisin, sillä tiedänhän vastaukset itsekkin. Ylpeys ei vain aina kestä neuvomista, varsinkaan kun isäni ei ole enää läheskään samalla taitotasolla. En toisin sanoen voisi

⁵ Lukija voi tietysti aiheellisestikin kritisoida tulkintaa, koska aineisto kerättiin tällaisessa urheilukontekstissa. Toisaalta: miten muuten tällaiseen teemaan saataisiin vastaus ja kirjoittajille tehtiin selväksi se, että aiheesta saa kirjoittaa minkälaisen tarinan tahansa – eivätkä nämä tarinat muutenkaan ole myötäsukaisia teemaan nähden.

kuvitella tilannetta, jossa isäni valmentaisi minua. Myöskään liiallinen urheilusta puhuminen kotona ei ole hyvä asia, minä en ainakaan jaksaa harjoittelun lomassa pahemmin urheilusta puhua” (117).

Eräs nuori mies asetti tarinansa sadun muotoon, jossa hän kuvaa konfliktia näin: ”Myöhemmin poju ajatteli aloittaa judon. No isi kuskaili poikaa talven huonoina hetkinä ja pojulla oli mukavaa. Muutaman vuoden kuluttua pojun mielenkiinto kuitenkin hiipui ja isi ei voinut hyväksyä ratkaisua” (143). Aivan lievimmästä päästä ovat seuraavat tekstikatkelmat: ”Lopetus (jääkiekon peluu - AT) oli oma henkilökohtainen päätökseni eikä siihen vaikuttaneet niin vanhemmat kuin kukaan muukaan” (101) ja ”Nuorempana harrastin karatea ja potkunyrkkeilyä. Siinä lajissa isäni ei kovin paljon neuvonut minua, koska hän ei osannut ja toiseksi hän ei ole kiinnostunut toisten ihmisten hakkaamisesta” (150).

Lukijalle voi tulla yllätyksenä se, että näistä konflikteista huolimatta pojan ja isän välit tuntuvat tarinoiden perusteella olevan suurimmalla osalla ihan kunnossa. Vain kolmessa tapauksessa minulle jäi sellainen vaikutelma, että pojan ja isän välinen konflikti oli jollain tavalla vahingoittanut suhdetta tai ainakin tehnyt pojasta ja isästä vieraampia toisilleen. Näissäkin tapauksissa pojat olivat itse löytäneet joko takaisin samaan harrastukseen tai löytäneet toisen itselleen sopivan vapaa-ajan viettomuodon.

Isän ja urheilun vahva yhteisvaikutus: kaksi erilaista tarinaa

Teen seuraavassa analyysin yhdestä tarinasta, jossa tällainen konflikti isään tai isän edustamaan urheilukulttuuriin on saanut pojan lopettamaan yhden urheiluharrastuksensa. Tarinan otsikko on Isän vaikutus liikuntaharrastukseen.

”Isi on pelannut jalista SM-sarjassa, joten minun perheeni on ollut paljon tekemisissä urheilun kanssa, itsekin olen kokeillut Mikissä, mutta en jaksanut pelata kuin pari vuotta. Ei minua ole mihinkään painostettu, mutta kun on jotain lajia kokeillut, on tukea tullut kiitettävästi” (100).

Tämä kirjoitelma on eräs lyhyimmistä saamistani kirjoituksista, vain kaksi virkettä ja yhteensä kolme riviä. Kirjoittajan, 17-vuotiaan lukiolaispojan, isä on pelannut jalkapalloa mestaruussarjassa.

Taustakyselyn mukaan isä on 44-vuotias keskiasteen tai korkean teknisen koulutuksen saanut ammattimies. Pojan omina harrastuksina ovat seurakuntatoiminta, sähly, penkkiurheilu ja lukeminen, mutta hän on myös itse yrittänyt pelata jalkapalloa, mutta ei "jaksanut pelata kuin pari vuotta". Kolmesta lakonisesta rivistä ja kymmenestä taustakysymyksestä ei uskoisi irtoavan paljon mitään. Mutta kävikin päinvastoin: tämä juttu pitää sisällään jännitteen tai jännitteitä, joita on pakko tarkastella lähemmin.

Poika lataa ensimmäiseen virkkeeseensä todella paljon asiaa: ensinnäkin lähtökohtana on se, että "isi on pelannut jalkapalloa mestaruussarjassa". Se ei ole vähäpätöinen asia, koska koko jutun otsikkona on Isän vaikutus liikuntaharrastukseen. Tämä isän pelaaminen on kaiken lisäksi vaikuttanut voimakkaasti koko perheeseen, joka on ollut "paljon tekemisissä urheilun kanssa". Se ei ole voinut olla vaikuttamatta poikaan, jonka on pitänyt ainakin "kokeilla" pelaamista. Seuraavat lauseet ovat tässä suhteessa tärkeitä: "mutta en jaksanut pelata kuin pari vuotta" ja "ei minua mihinkään painostettu".

Tarkalle lukijalle on selvää, että nämä lauseet ovat kaunistelua tai ainakin jälkikäteisirrationalisointia. Luulen, että poika pikemminkin tuntee ettei ole täyttänyt isän ja perheen toiveita, kun ei jaksanut - eikö ollut tarpeeksi hyvä isälleen vai itselleen? - pelata kauemmin. Ja vaikka ei olekaan painostettu, niin pelkkä asian esille ottaminen kertoo toista; poika tietää, että pelaamista olisi arvostettu, vaikkei siitä mitään perheen kesken olisi puhuttukaan. Tähän viittaa sekin, että viimeisessä virkkeessä todetaan, että tukea eri lajien harrastamiseen on tullut ihan kiitettävästi. Ehkäpä pojan mielestä liikaakin, voi aiheellisesti kysyä.

Pelaamisen sijasta poika on valinnut harrastuksikseen seurakuntatoiminnan, sählyn, penkkiurheilun ja lukemisen. Harrastukset viittaisivat siihen, että poika on joutunut miettimään elämän perusasioita enemmän kuin monet ikäisensä - hän oli ainut joka mainitsi seurakuntatoiminnan ja lukijoitakin oli tässä joukossa melkoisen vähän. Voi olla, että urheilu ja isän ehkä painostavakin esimerkki on tässä tapauksessa ohjannut nuoren pojan peruskysymysten äärelle. Erilaisuuden ja melko varmasti myös huonommuuden tunteet on pitänyt jotenkin selvittää positiivisesti, kun isä on ollut liian ylivoimainen.

Myös muu perhe (tiedoista ei selviä onko pojalla sisaruksia tai

tarkoitetaanko tässä jopa koko sukua) on ikään kuin eri maata sen jälkeen, kun oma urheilu-ura ei ottanut syytyäkseen. Seurakunnasta on voinut löytyä se hyvä yhteisö, jota nuori joka tapauksessa kaipaa, sähköstä se ei-kilpailullinen liikuntamuoto, joka täyttää liian kilpailullisen ja liikaa vertailua sisältäneen jalkapallon ja lukeminen luo pohjaa omien ajatusten kehittymiselle. Silti juttu on tunteellisesti edelleenkin hyvin latautunut: asia eli urheilemattomuus suhteessa isänsä ja perheensä arvoihin ei ole ollut pojalle helppo ratkaisu. Siitä kertoo jo kirjoituksen lyhyys ja annettujen selitysten jäsentymättömyys.

Lähes päinvastaisena esimerkkinä lainaan tähän toisen pojan kirjoituksen, joka kaiken lisäksi oli melkein yhtäläinen kolmannen pojan (117, vrt. edellä) kirjoituksen kanssa lajia myöten. Otsikkona on Isä ja poika harrastaa urheilua.

”Meidän isä-poika-urheilu -suhde on varsin erikoinen. Isäni aloitti 'harrastamaan' urheilua siinä 1970-luvun viime vuosina. Urheileminen oli tätä ennen ollut maaseudun nuoren ajanviettämiskeino. Kipinä todelliseen urheilemiseen tuli armeijassa. Ura alkoi vakavamielisenä kilpahiihtämisenä ja rinnalla oli harrastelusuunnistus. Liekö hiihtovälineteknologian kehittyminen vai kyllästyminen mutta osat alkoivat pian vaihtua ja menestykseks (?) hiihtoura alkoi vaihtua suunnistusuraan. Minä tulinkin mukaan jo varsin varhain, kävin seuraamassa hiihto ja suunnistuskilpailuja ja menin suunnistuksen oravapolkukouluun vuonna 1987, isäni innostamana. Samana vuonna oli ensimmäinen kilpailuni. Olin todella kiinnostunut suunnistuksesta ja se alkoi ottaa enemmän jalansijaa intresseissäni. 90-luvun alussa kiertelimme kilpailuissa ja seuran leireillä yhdessä melkoisen paljon. Isä tavoitteli vielä yleisen sarjan menestystä, minä vasta opettelin. Vuonna 1994 siirryin 16-sarjaan ja aloin harjoittelemaan jo vakavammalla mielellä, samoihin aikoihin rupesin ajattelemaan, että jokohan pystyisin tarjoamaan vastusta "äijälle". Eihän tällainen suhde voi toimia ongelmitta. Isä tietysti parastaan tahtoen neuvo sen minkä kerkiää, antaa palautetta ja yrittää ohjata, mutta välillä meinaa "pinna palaa", kun ei jaksaa kuunnella semmoista höpötystä. Tätä nykyä oma osaaminen on jo sen verran korkealla tasolla, että voi vaikka sanoa vastaan ihan tarpeeksi asti. Nyt vakava tavoite onkin ruveta kääntämään voimasuhteet toisin päin. Se tulee kuitenkin olemaan yllättävän vaikeaa. Voi sanoa, että isäni ei ole vain vienyt minua

jonkin harrastuksen pariin ja toiminut kuskina tai huoltajana, vaan kyseessä on jotain suurempaa, ehkä elämäni tulevaisuuden suunta” (120).

Pääjännite on tosiaan siinä, että poika ikään kuin yrittää päästä näkyviin isästään, joka on hyvin samanlainen kuin itsekin on. Kyse ei ole siis perinteisessä mielessä ”suurmiehen” isän varjoon jäämisestä, vaan siitä etteivät isä ja poika juurikaan eroa toisistaan. He harrastavat samaa lajia ja tuntuvat muutenkin jakavan paljon yhteistä elämässään. Poika haluaisi kuitenkin olla erilainen. Halu on ymmärrettävä: jokainen meistä haluaisi kokea itse yksilöllisesti elämänsä tärkeimmät hetket. Jos isä on ikään kuin jo astunut samat polut, myös kuvaannollisesti, voi poika tuntea omat kokemuksensa jonkinlaisena toistona, kopiona, joille ei anneta sille kuuluvaa arvoa. Jos ajatellaan urheilun tarjoavan hyviä initioitumispaikkoja (vrt. Tiihonen 1993), niin tällaisessa tapauksessa isä ikään kuin on vienyt pojalta mahdollisuuden tuntemattomiin miehisyysriitteihin, kun ne ovat niin tuttuja isälle. Rajukin kokemus voi laimentua ja samalla pienetkin ristiriidat saattavat paisua pahoiksi sodiksi.

Nämä tarinat (vrt. 117) eivät suinkaan olleet poikkeuksia tässä pienessä aineistossa, vaan ”valmentajaisän” tietyllä tavalla liiallinen puuttuminen lukioikäisen pojan elämään oli läsnä lähes jokaisessa kyseisen kaltaisessa isä-poika-suhteessa (ks. Hoikkala 1993, Kotanen 1998). Kun se sotien jälkeinen ”poissaoleva isä” on viime vuosikymmenen aikana muuttunut läsnäolevaksi, on sekä isien että poikien opittava miesten keskeinen läheisyys lähes alusta (ks. Huttunen 1997 ja 1998). On selvää, että isillä ei ole omia kokemuksia isästä, joka olisi tiiviisti myötäelämässä poikansa harrastuksissa, joten läheisyys voi johtaa ylilyönteihin. Isän voi olla vaikea ymmärtää, että poika ei olekaan ilahtunut isän läsnäolosta, kun itse on voinut kärsiä siitä, ettei oma isä ole ollut juurikaan kiinnostunut jälkikasvunsa tekemisistä. Kun samaan aikaan isäauktoriteetin on väitetty murentuneen suhteessa kaveriporukoihin ja muihin auktoriteetteihin, niin poikienkin voi olla vaikea sulattaa isää, joka pyrkii määräämään tai ohjailemaan pojan omaa yksilöllistä elämää.

Oma reviiiri

Nuorilla täytyy siis olla riittävä reviiiri silloinkin, kun poika ja isä harrastavat intensiivisesti yhdessä - yleensä urheilua. Vastauksena

ei tietenkään ole välinpitämättömyys, varsinkaan kun tällaiset isä-poika-urheilusuhteet tuntuvat jatkuvasti lisääntyvän. Esa, Janin isä, Sievisen eräässä haastattelussa kiteyttämä ongelma on se, miten rakastaa ja vaatia yhtä aikaa. Koko Suomen kansa tuntee hyvin sen emotionaalisen suhteen, joka isä ja poika Sievisen välille on vuosien saatossa syntynyt (ks. Tiihonen 1996). Kaikki pojat eivät ole Janin kaltaisia eivätkä isät Esan kopioita. Silti intensiivinen urheiluharrastus luo edellytykset samankaltaisten isä-poika -suhteiden kehittymiselle. Joskus se rasittaa poikaa liikaa, mutta konfliktit eivät välttämättä ole pojalle, isälle eivätkä urheilullekaan haitaksi.

Isä esikuvana, oman tahdon peilinä, liian vahvana vaikuttajana ja kumppanina

Kun katsotaan isän vaikuttamisen toista puolta eli sitä, miten poikien omat tavoitteet kehittyvät urheilussa ja elämässä. Poikien selviytymisstrategioita voi yrittää lukea tarinoiden keskeisistä teemoista, muista tärkeistä painotuksista ja kirjoituksen ”hengestä” – sen tarjoamasta tunteesta. Lähtökohtana on se, että kenenkään tässä aineistossa urheilua harrastavan pojan ”ura” ei ole kokonaan loppunut, vaan ainakin aktiivisella liikunnalla on siinä sijansa.

Yhdeksi ryhmäksi erottuu mielestäni tämän viimeisen kirjoittajan kaltaisen urheilijat, joille isä on kilpailija ja esikuva, joka pitäisi voittaa. Heidän tavoitteensa on tällöin oman taidon ja tiedon lisääntyminen, pitkäjänteinen harjoittelu. Henkilökohtainen pätevyys on keskiössä, ”Olin todella kiinnostunut suunnistuksesta ja se alkoi ottaa enemmän jalansijaa intresseissäni” (120). Täytyy kuitenkin muistaa, että tämän rationaalisen itsen kehittämisen rinnalla kulkee myös se konfliktihakuinen minä, joka ottaa kovastikin yhteen isän kanssa.

Toinen tapa löytää oma tila kasvulle on abstraktimpi oman tahdon kehittyminen. Edellisestä se poikkeaa siinä, ettei näistä teksteistä pysty lukemaan sellaista suurta ”elämän tulevaisuuden suuntaa” niin kuin eräs taitoja ja tietoja kehittämään pyrkivä poika asian ilmaisi. Tällaisissa tarinoissa on kyse enemmänkin revierin suojelusta, oman miehisen identiteetin kehittymiselle tärkeän tilan varaamisesta. ”Isäni ei ole koskaan pakottanut menemään harjoituksiin tai muihin tilaisuuksiin vaan olen mennyt mukaan omasta tahdostani. Edellä mainitun asian pidän hyvänä sillä jos minut olisi pakotettu lähtemään, en varmastikaan pelaisi nykyään”

(137).

Kolmannessa ryhmässä ovat ne pojat, jotka ovat joutuneet isän kanssa konfliktiin, mutta ovat edellisistä poiketen joutuneet taipumaan isän tai isän edustaman tahdon edessä. Tässä on hyvä korostaa uudelleen sitä, että isyys leimautuu aika usein tiukasti yhteen urheilun kanssa. Poikien on vaikea erottaa, kumpi on urheilua ja sen vaatimuksia ja kumpi isää ja isyyteen kuuluvaa auktoriteettia. Luulen, että näin kokevat myös isät – joskus heitä arvioidaan rankemmin, jos he toimivat urheilun maailmassa kuin muualla toimiessaan. Selitys tälle on tietysti se, että kulttuurissamme urheilun ja miehisyyden sidos on voimakas, lähes symbioottinen (vrt. Tiihonen 1994).

Kun isyys tällaisessa tilanteessa ”liittoutuu” urheilun kanssa, niin sekin muuttuu helpommin maskuliiniseksi autoritaarisuudeksi, vaikka isän pohjimmaisit intentiot olisivatkin aivan toiset. Tällaisen tilanteen konkretisoi hienosti poika, joka kertoo ”sadun” siitä, miten isä on nuorempana vaatinut pojalta tietyn lajin harrastamista, mutta nyt pojan seuraavakin harrastus on kääntymässä iltaa kohti. ”Motivaatio laskee pikkuhiljaa ja ensi vuodesta ei ole tietoa. Poju elää todennäköisesti onnellisesti elämänsä loppuun, kuin myös isi” (143). Vaikka kyse on siis pettymyksestä puolin ja toisin, niin poika arvelee, että se ei ehkä sittenkään ole niin vakava asia kuin miltä se nyt tuntuu.

Isyys ja urheilu voivat myös kehittyä harmoniseksi yhdessä tekemiseksi, vaikka isän kanssa kilpailtaisiin ja isä kaiken lisäksi valmentaisi poikaansa. Tässäkin tarinassa on konfliktikohtansa ja kypsymisen paikat, kun poika etsii omaa lajiaan ja kun isä tuntuu liian ylivoimaiselta. Toisaalta konfliktia vähentää se, että isä on SM-mitalistina tunnustettu auktoriteetti alallaan. Isällä ja pojalla on varsinaisen kilpailulajin lisäksi myös kaksi muuta yhteistä harrastusta, joissa molemmat ovat ikään kuin amatöörejä. Toinen on urheilulaji, mutta toinen on autojen kanssa puuhastelu. Isä myös luottaa poikaansa, sillä hän on opettanut poikaa ajamaan sivuteillä autoa ilman ajokorttiakin. ”Meillä on hyvät välit keskenämme, vaikka emme ole kovin puheliaita ollessamme yhdessä. Ymmärrämme toisiamme pelkän elekielen avulla” (150), kuvaa poika tätä hyvää isäsuhdettaan.

Kokemuksia, sosiaalisia tarinavarantoja ja sisäisiä tarinoita

Lukija on tässä vaiheessa aineiston analyysia jo aika hyvin perillä aineiston sisällöstä, kirjoittajien taustoista ja heidän esille nostamistaan teemoista. Lukija on myös tutustunut minun lähtökohtaoletuksiini tutkijana, aiemmasta tietämyksestäni kohonneisiin kysymyksiin ja joihinkin tästä laadullisesta aineistosta tekemiini tulkintoihin. Olen yrittänyt käyttää dialogista lähestymistapaa, jotta aineiston moniäänisyys säilyisi jonkin verran myös tämän lukijalle, vaikka tutkijan tehtävä onkin tiivistää aineistoa, tehdä luokituksia ja etsiä olennaisia ja merkityksellisiä kohtia aineistostaan.

Olen edennyt yksittäisistä, fragmentaarista, taustakyselytiedoista niiden yhdistelyn kautta jatkuvasti kohti narratiivisempaa tulkintaotetta. Etsin tarinoiden pääteemoja, tulkitsin tarinoita ja menin yhä syvemmälle niissä esiintyviin isä-poika-urheilu –suhteen ilmentymiin. Lähtökohtani on koko ajan ollut pääosin aineistossa itsessään, ja kulttuuriset tai tutkijatulkinnat ovat täydentäneet aineistoa tai käyneet dialogiin sen kanssa. Seuraavassa asetan tarinat kuitenkin laajempaan yhteyteensä eli tämän väitöskirjatyön erään keskeisen jaottelun antamaan kehikkoon. Tarkastelen sitä, miten kokemuksellisuus, sisäinen tarina ja sosiaaliset tarinat ilmenevät tässä aineistossa.

Kokemusten draamaa: isän kanssa pelattiin

Olen läpi tämän väitöskirjaprojektin korostanut (ruumiillisia) kokemuksia ja niille annettuja merkityksiä. Olen kertonut omista kokemuksistani ja olen kerännyt toisten kokemuksia tulkiten niitä eri tavoin. Tämä käsillä olevan aineisto ei kuitenkaan lähtökohtaisesti keskity kirjoittajien (ruumiillisiin) kokemuksiin, vaan lähinnä ihmisten välisiin suhteisiin liikunnan ja urheilun kontekstissa. Vaikka olenkin sitä mieltä, että pelkkä verbaalinen ilmaisu murentaa ruumiillisuuden merkitystä, ja että kulttuurissamme ei ole ollut paljonkaan tilaa tai kykyä kertoa näistä voimakkaista tuntemuksista. Silti on perusteltua tarkastella aineistoa tässäkin valossa.

Ennakko-odotusten mukaisesti nämä tarinat eivät sisältäneet paljonkaan ”vereviä” kuvauksia isien ja poikien liikkumisesta tai urheilusta, vaikka urheilu näitä jatkuvasti tuottaakin. Kirjallinen ilmaisu, tai sen vaikeus, esti näitäkin poikia kirjoittamasta

kaunokirjallisesti hyviä kuvauksia näistä kokemuksistaan. Sanon näin, koska kokemuksista kyllä kirjoitettiin paljon, mutta ilman ”tiheää kuvausta”, mukaansa tempaavaa otetta. Kokemustarinoita ei ollutkaan helppo erottaa toisista, mutta silti luokittelin näistä kuusi tarinaa pääteemaltaan kokemustarinoiksi.

Perusteenani oli se, että kokemuksilla tai niiden puutteella oli keskeinen osa näissä tarinoissa. Jutuissa kerrottiin muista kokemuksista, rakentelusta, haaveena olevasta ralliautoilusta (158), lapsena pelatuista pallopeleistä ja nykyisestä penkkiurheilusta (119, 158). Yhteiset kokemukset isän kanssa olivat näille pojille tärkeitä ja ne olivat selvästi vaikuttaneet pojan valintoihin tähän astisessa elämässä. Kolmessa muussa tarinassa pojat kertovat yhteisistä urheilukokemuksista isän kanssa. Kahdessa ne ovat olleet hyviä (108, 110), yhdessä ehkä vähän huonompia (163). Näissäkin isän merkitys konkretisoitui juuri näiden kokemusten kautta.

Tällaisia kokemustarinoita oli toki paljon enemmänkin, mutta niissä oli – näistä poiketen – myös muita tärkeitä merkityksiä. Ne oli myös kirjoitettu teksteihin esille. Korostankin tässä sitä, että (ruumiilliset) kokemukset jäävät usein taustalle kirjallisissa töissä, vaikka ne juuri rakentaisivat sen elämän draaman, josta polttoaine eri tulkintoihin syntyy. Tätä ehkä kuvastaa se, että eräs jo aiemmin siteerattu poika tajusi sen, että ellei kokemuksia isästä ole, niin sitten ei ole urheilustakaan (148).

Ammennusta sosiaalisesta tarinavarannosta: isät tukevat urheilijapoikiaan

Kun aineistonkeruun otsakkeena on isät, pojat ja urheilu, niin voidaan jo lähtökohtaisesti odottaa ajassa ja kulttuurissa liikkuvien teemojen tulevan jollakin tavoin esille. Yhteisesti jaettuja tarinoista koostuu eräänlainen sosiaalinen tai kulttuurinen tarinavaranto, jonka avulla rakennamme omia yksilöllisiä tarinoitamme ja elämäämme. Otamme niistä mallia samaistumalla tai vaikkapa ottamalla niihin tietoisesti etäisyyttä. Tästä aineistosta olisi voinut nostaa esiin useampiakin tällaisia yksittäisiä ja tutuksi tulleita teemoja. Otan esiin kuitenkin vain yhden teeman, jonka voisi nimetä ”isä tukijana” –tarinaksi.

Tällaisia pääosin tukitarinoita oli seitsemän, joissa isän tuki vaihteli hyvin kiinteästä huoltamisesta harjoitukseen kускаamisiin tai rahan antamiseen varusteiden ostoon. Kaiken kaikkiaan tukitarinoiksi voisi

luonnehtia melkein kaikkia niitä tarinoita, joissa isällä oli jonkinlainen rooli pojan elämässä ja liikunnassa. Voikin sanoa, että tällainen tukijaisä on sekä ajanmukainen ja konkreetti, mutta se on myös sillä tavoin ”must” aihe, että pojat useissa tarinoissa ottivat tämän asian esille, vaikka se ei oikein tarinan sisältöön olisi kuulunutkaan. Lienee niin, että isän olisi tässä kulttuurissa tuettava poikaansa urheilun alueella ja pojan on tätä asiaa käsiteltävä, kun aiheena on suhde isään ja urheiluun.

Voisin ajatella, että omassa nuoruudessa tällainen teema ei olisi noussut lainkaan näin selvästi esille – silloin oli harvinaista, että isä tai vanhemmat osallistuivat aktiivisesti lastensa urheilemisen tukemiseen esimerkiksi kuljettamalla heitä jatkuvasti harjoituksiin ja kilpailuihin. Myös tunnettujen huippu-urheilijoiden jatkuvasti toistamat kiitokset vanhemmille ja perheelle tuesta ovat johtaneet siihen, että sosiaaliseen tarinavarantoomme on syntynyt kertomus urheilijanuoresta, jota isä aika pyyteettömästi tukee.

Hyviä konkretisointeja tästä ”kommentointipakosta” kertovat seuraavat pojat: ”Luistelen ja hiihdän jonkin verran. Penkkiurheiluakaan en hirveästi harrasta. Isäni osuus näissä on se, että hän ostaa esim. suksivoiteet ja maksaa televisiolut” (161). Toinen kirjoittaa: ”Äitini on työtön, joten kaiken rahallisen/taloudellisen ”tuen” saan isältäni. Joten ilman isääni en pystyisi harrastamaan niin monipuolisesti liikuntaa, kuin tänä päivänä pystyn. Ovathan varusteet pieni, mutta tärkeä osa liikkumista” (124).

Näissä tarinoissa siis isän merkitys ei ole ollut tosiasiasa kovin suurta, mutta poikien on pitänyt aiheita käsitellä sen tärkeyden vuoksi. Toisaalta kyse on tietysti myös todellisesta tilanteesta, isät ovat aktiivisia ”tukijoita”. Eräs poika kuvaa aika kokemuksestikin tätä tukija-isän merkitystä: ”Silloin kun kahdeksan kesäisenä aloitin pelaamisen ei siitä ilman isän apua olisi tullut mitään. Vaikka harjoituspaikalle olisi päässyt jonkun toisen tai vaikkapa äidin kyydissä niin varusteiden päälle pukemisessa ja luistimien nauhojen laittoon tarvittiin isän korvaamatonta apua. Myöhemmin aikoina isän tehtäväksi jäivät lähinnä harjoituksiin ja peleihin kuljettaminen ja henkisen valmennuksen ja tuen antaminen. Omasta kokemuksestani voin todeta, että ilman isän apua olisi omani ja monen muun pelikaverini jääkiekkoura jäänyt onnettoman lyhyeksi” (101).

Kaksi muuta tunnettua nykyajan ”isä-legendaa” kiteytyy termeihin ”valmentajaisä” ja ”kaveri-isä” (vrt. Hoikkala 1993, Kotanen 1998). Näistä kumpiakin esiintyi nuorten tarinoissa. Uimaripojan (152) jo tuttu tarina kertoo suhteen vaikeudesta, kun taas ampujapoika (150) kuvaa isä-valmentaja suhteen positiivisena mahdollisuutena. Molemmat suunnistajat (117, 120) kuvaavat isä-suhdetta, jossa isä on ikään kuin kaverin ja valmentajan yhteensulautumana vanhempi ja kokenempi kilpailija, jota pidetään esikuvana, mutta häntä ei päästetä ainakaan helpolla ehdottomaksi auktoriteetiksi. Isän kaksoisauktoriteettia isänä ja valmentajana selvästikin vastustetaan. Selvää kuitenkin on, että kummatkin isätarinat ovat osa sitä sosiaalista, narratiivista todellisuuttamme, jossa nykyään elämme.

Identiteetin työstämistä isän ja urheilun kohtaamispinnoilla

Omassa luokituksessani en kuitenkaan lukenut näitä edellä mainittuja tarinoita ensisijaisesti kulttuurisina, sosiaalisina tarinoina, vaan kirjoittajien sisäisinä tarinoina. Vaikka tällaiset luokittelut ovat aina päällekkäisiä ja tulkinnallisia, niin nämä tarinat muodostivat minun mielestäni selvästi sisäisten tarinoiden luokan, johon kuului peräti yhdeksän näistä poikien tarinoista. Määrittelin kirjoitelmat sisäisiksi silloin, kun niissä kerrottiin itsen kehittämisestä, arvioitiin omia kokemuksia ja ratkaisuja joskus kriittisestikin tai joissakin visioitiin myös tulevaisuutta.

Näillä kirjoittajilla on yleensä paljon ja etenkin itselle hyvin tärkeitä kokemuksia urheilusta, jossa isällä on ollut myös suuri – tosin hyvin monimuotoinen - roolinsa. Pojat eivät kuitenkaan kirjoita erityisesti näistä kokemuksista, kirjoitelmissa ei ole kertomuksia otteluista, kilpailuista tai harjoituksista. Näissä tarinoissa keskitytään tältä osin yleisempään kuvaukseen, kun painopiste on oman isä- ja urheilusuhteen käsittelemisessä. Tämän suhteen käsittelyn kautta kirjoittaja kertoo myös tarinaa itsestään – ”(O)lin todella kiinnostunut suunnistuksesta ja se alkoi ottaa enemmän jalansijaa intresseissäni” (120) - omista tunteistaan – ”(Y)lpeys ei vain aina kestä neuvomista,…” (117) - temperamentistaan – ”(I)sä saa ottaa usein vastaan hyvin värikkäitä kommentteja…” (117) – ja tulevaisuudestaan – ”(V)oi sanoa, että isäni ei ole vain vienyt minua jonkin harrastuksen pariin ja toiminut kuskina tai huoltajana, vaan kyseessä on jotain suurempaa, ehkä elämäni tulevaisuuden suunta” (120). Samalla myös arvioidaan vaikkapa isän merkitystä itselle, kuten edellä.

Kirjoituksista henkii se, että tätä kirjoitelmaa on käytetty myös oman identiteetin työstämisen välineenä. Mutta selvästikään kyse ei ole vain kirjoitelman hyväksikäytöstä, vaan oma urheiluharrastuskin on näillä pojilla se arena, jossa oma identiteetti ihan tietoisestikin rakentuu ja rakennetaan. ”(M)inä päätin sitten lopettaa kamppailulajit, koska huomasin oman kehoni olevan liian heiveröinen niihin lajeihin... mutta en pitänyt hiihdosta sen takia kun en osaa sitä hyvin” (150). ”(M)iksen voinut olla kuten muut?”, kysyy jo kerran referoidussa tarinassa uimaripoika, jonka isä valmensi poikaa tämän mielestä liian intensiivisesti. Tarinassaan hän ymmärtää myös isäänsä – ”(Y)mmärrän, että isäni halusi parastani,...” – mutta pitää silti omaa ratkaisuaan oikeana – ”(M)utta saanpahan päättää itse mitä teen” (152).

Luulen, että samanlaisia tarinoita on tuhansittain, vaikka urheilun ”suuri kertomus” tai vaikkapa kaunokirjallisuus eivät olekaan herkistyneet laajemmin aiheeseen. Urheilun tai urheilijan ”suurella kertomuksella” tarkoitan tässä niitä kaikille tuttuja tarinoita, jotka on kirjoitettu vasta sitten kun kyseinen henkilö saavuttanut jonkun suuren voiton. Vaikka arvelenkin tarinoiden muuttuneen heterogeenisemmiksi viime vuosikymmenten aikana, kun urheilutoimittajat ja -kronikoitsijat ovat ruvenneet kertomaan sankareiden perhe-elämästä, vaikeuksista ja inhimillisistä tunteista, niin silti näitä tarinoita edelleenkin sitoo se, että tarinan kohteena tai sen kertojana saa ja voi olla vain tunnustettu huippu-urheilija tai ainakin yleisesti tunnustettu lahjakkuus. Usein nuorille lahjakkuuksillekin sovitetaan aika valmista huippu-urheilu-uran sabloonaa, johon näiden nuorten on jotenkin kyettävä vastaamaan (Tiihonen 1996, Vettenniemi 1997).

Tästä aineistosta löytämäni tarinat eivät toteuta kovinkaan hyvin tällä tavoin konstruoimani ”suuren kertomuksen” -mallia, vaan nämä itserefleksiiviset tarinat kuvaavat nuorten urheilijoiden arkea, itselle tärkeitä ihmissuhteita, urheilun merkitystä ja omaa kehittymistä suhteessa ulkopuolisiin paineisiin. Voinkin sanoa, että nämä poikien sisäiset tarinat kertovat sellaisesta tärkeästä ja laajasta todellisuudesta, josta ei kuitenkaan paljon julkisuudessa kerrota. Osin se voi johtua siitä, että julkisuus – ehkä me tutkijatkin – olemme niin herkkiä sekä yleistämään että löytämään yhteiskunnallisia ongelmia, että emme näe tällaisten tarinoiden oikeaa luonnetta sisäisinä itsen rakentamisen tarinoina. Sellaisissa tarinoissa esimerkiksi isäsuhde on yhtä aikaa ristiriitainen,

kompleksinen ja silti emotionaalisesti tärkeä. Isän kanssa kiistellään ja ollaan eri mieltä, mutta siltikin suhde voi kestää ja kehittyä.

Tällä en tarkoita sitä, etteikö näissä tarinoissa olisi sellaisia kuvauksia isistä, jotka voisivat paljonkin pohtia sitä, miten jälkikasvuunsa suhtautuvat. Tässä en malta olla vertaamatta hiukan näitä isä-poika –suhteita keräämääni isä-tytär –aineistoon, jossa rakentui selkeästi ”ymmärtämätön isä” –tyyppi, joka ei tytärtä vaivaavasti joko ymmärtänyt hänen urheiluharrastustaan tai häntä itseään. Tällä tavoin ”ymmärtämättömiä” isiä ei tästä poikien aineistosta löytynyt, vaan poikia vaivasi selvästi enemmän se, että isä oli liiankin paljon pojan omalla reviiirillä tai sitten se, jos isä oli selvästi liian välinpitämätön suhteessa pojan liikuntaharrastukseen. Pojat siis protestoivat liian vahvaa tai oikeastaan liian yksisilmäistä –sellaista, jossa valmentaja-isyys ja isä-isyys yhdistyivät päällekkäyväksi auktoriteetiksi – isyyttä vastaan, kun tytöt taas toivoivat isän ymmärtävän heidän erilaisuuttaan, heidän isästä poikkeavia liikunnallisia valintojaan nyt, kun he olivat nuoria, liikuntaa harrastavia naisia eivätkä enää ”isäntyttöjä”. Tällä halusin osoittaa, että sisäiset tarinatkin rakentuvat siinä sosiaalisessa ja esimerkiksi sukupuolen mukaan eri tavoin muokkautuvassa ympäristössä, jossa pojat ja tytöt elävät.

Poikien tarinoita toisiinsa vertailtaessa huomio kiinnittyy vielä siihen, että näiden sisäisten tarinoiden takaa tai rivien välistä löytyy elämän draamaa, sellaisia tapahtumia ja kokemuksia, jotka ovat olleet voimakkaasti latautuneita tilanteita. Näitä ei kuitenkaan kerrota, tai osata kertoa, näissä kirjoitelmissa. Alleviivaan tässä aineistoni heikkoutta, joka selittyy oletetulla kirjoittajien kompetenssin puutteella kaunokirjoittamisen alueella. Sen vuoksi tutkija on lukenut osin rivien välejäkin. Sen sijaan isäsuhteesta ja omasta kehitymisestä kerrotaan verevästi ja monin variaatioin, ”Motivaatio laskee pikkuhiljaa ja ensi vuodesta ei ole tietoa. Poju elää todennäköisesti onnellisesti elämänsä loppuun, kuin myös isi” (143), lopettaa yksi pojista tarinansa. Se voi olla satua tai se voi olla totta – sen näyttää vasta tulevaisuus. Mutta joka tapauksessa tällaiset sisäiset tarinat todentavat sen, että urheilu on mahdollisista epäilyistä huolimatta ainakin tämän aineiston perusteella varsin hedelmällinen paikka sisäisten, itserefleksiivisten ja identiteetin rakentumisen kannalta merkittävien tarinoiden syntymäpaikka.

Isät & pojat & urheilu – ja minä

Oma suhteeni näihin keräämiini ja analysoimiini tarinoihin on lämmin monestakin syystä. Koulu, josta keräsin aineiston, on oma, rakas opinahjoni, jossa opiskelin vuosina 1971-1979 (ks. Tiuhonen 1997). Tarinat, jotka keräsin vertautuvat myös itselleni tuttuihin tarinoihin, niihin muistoihin, joiden perusteella tein gradutyöni 1980-luvulla (ks. Tiuhonen 1990, 1992). Pystyin siis aika hyvin samaistumaan siihen sosio-kulttuuriseen kontekstiin, jossa nämäkin tarinat ovat syntyneet eikä isäsuhteen pohtiminenkaan ole minulle ollenkaan vierasta (ks. Tiuhonen 1990, 1996, 1997).

Ehkä tästä läheisestä, melkein intiimistä suhteesta johtuen minun oli pidettävä usean vuoden tauko aineiston keräämisen ja sen kunnollisen analysoimisen välissä, jotta sain tälle aineistolle oman paikan ja tilan ajatuksissani. Ennakkokäsitykseni ja –odotukseni olisivat voineet estää minua näkemästä jotain sellaista, mikä tässä aineistossa on kaikkein arvokkainta. Kyse ei kuitenkaan ollut pelkästään tauosta, vaan pysähdyksestä – muutamat tarinat ihmetyttivät ja samalla koskettivat minua niin suuresti, että en kyennyt muuta kuin odottamaan itselleni uutta ymmärrystä (vrt. Heinämaa 2000, 102-106).

Omat tunteeni lukiessani näitä kirjoitelmia vaihtuivat monesti prosessin aikana. Olin alusta asti sitä mieltä, että aineisto on rikas ja se oli parempi kuin osasin odottaa. Silti välillä tuntui siltä, että en saa tästä aineistosta irti muuta kuin irrallisia – toki hienoja – esimerkkejä tästä aiheesta. Sekin olisi tietysti voinut ollut riittävää, mutta mieleni teki ymmärtää näitä tarinoita vielä paremmin eikä vain niin, että olisin tulkinnut usein melko niukkaa aineistoa tarkemmin ja tarkemmin. Toki tein näinkin, mutta mielessäni kirjoitin tarinoille lisäyksiä ja jatkoa – paransin faktaa fiktiolla. Yritin lukea rivien välejä, tutkia omiakin tunteita, jotta saisin tulkinnat paremmiksi. Piirsin myös erilaisia profiileja tai maisemia, joista käsin poikien kirjoitukset tulivat minulle ymmärrettävimmiksi. Pohdin esimerkiksi aika paljon maalaisympäristön merkitystä tai toisaalta erilaisten kertomusperinteiden vaikutusta saamiini teksteihin.

Lopultahan en varsinaisessa analyysissä antanut paljonkaan sijaa genretarkasteluille, koska käyttämäni kolmiosainen rakenne kokemus, sisäinen tarina, sosiaalinen tarinavaranto pitää mielestäni sisällään sisällön ja muodon välisen synteessin. Tällä en halua kieltää

sitä, että aineistokeskeisestikin olisi tämän aineiston voinut luokitella sen rakenteen ja muodon perusteella eri luokkiin. Halusin kuitenkin omasta elämänhistoriastanikin käsin – tämä on niin läheistä minulle – yrittää pikemminkin päästä poikien nahan alle kuin heidän kirjoittamisensa kulttuurisille alkulähteille.

Mitä opin?

Tuntuu siltä, että opin tuntemaan nämä pojat, jotka jo tätä kirjoittaessani ovat luultavimmin kirjoittaneet ylioppilaisiksi, osa lienee suorittamassa ase- tai siviilipalvelustaan, osa on voinut aloittaa jo jatko-opintonsa tai aktiivisen työelämänsä. Joillakin voi olla pysyvä parisuhde tai perhettäkin. Monet ovat varmaankin lopettaneet aktiivisen urheilemisen, mutta osa heistä saattaa harjoitella hyvinkin aktiivisesti tai ammattimaisesti. He voivat miettiä näitä kirjoittamiaan tarinoita tärkeänä osana heidän omaelämäkertansa.

Minullakin on jo tietty etäisyys näiden poikien kokemuksiin, ne ovat muuttuneet osittain historiaksi. Historiaksi, jota on psyykkisesti helpompi tulkita kuin heti aineiston keräämisen jälkeen. Joskus tuntuukin muiden laadullisia aineistoja ja tulkintoja lukiessa, että olisi hyvä, jos tutkijat eivät kiiruhtaisi tekemään analyysijaan liian nopeasti intiimejäkin tietoja sisältävistä aineistoistaan. Se saattaisi joissakin tapauksissa olla myös eettisesti perusteltua ja se voisi myös parantaa analyysien laatua. Aineistoa ei tällöin tulkittaisi vain ennakkoon valitun teoreettisen kehikon läpi. Minulle itselleni opettavaisimpia asioita tässä tulkinnassa olikin tämän aineiston prosessointi ja tarkka analysointi vaihe vaiheelta sekä sisäisen tarinan kautta saamani näkökulma näihin kirjoitelmiin.

Olenkin yrittänyt tässä artikkelissa näyttää sen, miten tieteellisen tutkimuksen prosessi herkisti minut näkemään aineistossani jotakin sellaista, joka pakotti minut kehittämään omaa tulkintaani. Ehkä kyse kohdallani oli fenomenologisesta reduktiosta, joka on ”...tieteellisen toiminnan keskeyttävä tapahtuma..., jotakin mikä ei sovi jo kehitettyihin käsitteisiin, jotakin mikä asettaa tavoitteet kyseenalaiseksi”, kuten Heinämaa (2000, 105) kuvailee reduktiota Finkiin ja Merleau-Pontyn viitaten. Voin sanoa, että jouduin reduktion valtaan, kun muutuin pitkäksi aikaa kyvyttömäksi analysoidakseni tätä aineistoa. Annoin aineiston puhua ja vaikuttaa omaan sisäiseen tarinaani. Se ei enää tässä iässä, kun voisin olla tutkimieni lukiolaisten isä, ole niin helppoa kuin nuorempana. Ehkä

lukija on ymmärtänyt tämän läpikäyvän kaksoistulkinnan tekstissäni, kun itsekin sen ymmärsin, että luin kirjoitelmia sekä pojan että isän näkökulmasta, vaikka aineistoni rajoittuikin poikien tarinoihin.

Kirjallisuus

Heinämaa, Sara (1996): Ele, tyyli ja sukupuoli. Helsinki, Gaudeamus.

-- (2000): Ihmetys ja rakkaus. Helsinki, Nemo.

Hoikkala, Tommi (1993): Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Helsinki, Gaudeamus.

Huttunen Jouko (1997): Lapsuuteni isät. Teoksessa Silvennoinen, Martti; Tiihonen, Arto & Innanen, Mikko (1997, toim.): Härkätaistelija kentän reunalla Kertomuksia isistä, lapsista ja urheilusta. Jyväskylä, Jylk.

-- (1999): Isänä oleminen. Teoksessa Tiihonen, Arto (1999, toim.): Isän jäljillä (In Father's Steps). Seminaariraportti. Pohjoismaiden ministerineuvosto.

Hyvärinen, Matti; Peltonen, Eeva; Vilkko, Anni (1998): Liikkuvat erot. Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa. Tampere, Vastapaino.

Hänninen, Vilma (1999): Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampereen yliopisto.

Innanen, Mikko (1998): Herkät hetket isän kanssa – isä-kuvat lukiolaisten ainekirjoituksissa. Jyväskylän yliopisto. Sosiologian pro gradu –tutkielma.

-- (1999): Sukupuolittuneet erot – isyys ja äitiys tyttöjen ja poikien ainekirjoituksissa. Jyväskylän yliopisto. Sosiologian lisensiaattityö.

Kotanen, Tommi (1998): Kahdenkeskiset urheilujutut – tutkimus lukiolaisten isäsuhteista. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma.

Tiihonen, Arto (1990): Urheilu kertomuksena. Julkaisematon liikuntasosiologian pro gradu. Jyväskylän yliopisto, liikunnan sosiaalitieteiden laitos.

-- (1992): Eka kilpailu, Miesten maailmaan, Jaliskronikka, Katsomon kuolema, Astma. Teoksessa Urheilukirja, toim. Sironen, Esa; Tiihonen Arto; Veijola, Soile. Tampere, Vastapaino.

-- (1993): "Urheilijaksi, sankariksi, mieheksi? Urheilun initiaatiot ja mieheksi kasvamisen kontekstit". Nuorisotutkimus 11, (4).

-- (1994): Urheilussa kilpailevat maskuliinisuudet.

Teoksessa Sipilä, Jorma & Tiihonen, Arto, 1994 (toim.): Miestä rakennetaan -- maskuliinisuuksia puretaan. Tampere, Vastapaino.

-- (1996): Ikuisesti urheileva poika eli mistä on 'kunnan miehet' tehty. Teoksessa Hoikkala, Tommi (toim.): Miehen kuvia. Helsinki, Gaudeamus.

-- (1996): Urheilevat isä(n)kullat. Teoksessa Laiho, Marianna & Ruoho, Iris (toim.): Naisen naamio, miehen maski. Sukupuoli journalistisessa. Helsinki, KSL.

-- (1997): Minuus vai menestys. Mikkelin lyseon 125-vuotisjuhlamatrikkeli. Mikkeli.

Vettenniemi, Erkki (1997): Sankari vastoin tahtoaan. Teoksessa Silvennoinen, Martti; Tiihonen, Arto & Innanen, Mikko (1997, toim.): Härkätaistelija kentän reunalla

Kertomuksia isistä, lapsista ja urheilusta. Jyväskylä, Jylk.

Vilkko, Anni (1997): Omaelämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen elämän kerronta ja luenta. Helsinki, SKS.